

AFKLARING AF INCITAMENTER TIL BEKÆMPELSE AF SALMONELLA DUBLIN

BRITT I.F. HENRIKSEN OG ANNE BRAAD KUDAHL

DCA RAPPORT NR. 217 • JULI 2023 • RÅDGIVNING

AARHUS
UNIVERSITET

DCA - NATIONALT CENTER FOR FØDEVARER OG JORDBRUG

Afklaring af incitamentener til bekæmpelse af *Salmonella* Dublin

DCA RAPPORT NR. 217 · JULI 2023 · RÅDGIVNING

REDAKTØRER:

Britt I. F. Henriksen og Anne Braad Kudahl

Institut for Husdyr- og Veterinærvidenskab

Aarhus Universitet

AARHUS
UNIVERSITET

DCA - NATIONALT CENTER FOR FØDEVARER OG JORDBRUG

Datablad

Titel:	Afklaring af incitamenter til bekæmpelse af Salmonella Dublin
Serietitel og nummer:	DCA rapport nr. 217
Rapporttype:	Rådgivningsrapport
Udgivelsesår:	Juli 2023. 1. udgave. 1. oplag
Forfattere:	Forsker Britt I. F. Henriksen og Seniorrådgiver Anne Braad Kudahl, Husdyr og Veterinærvidenskab, Aarhus Universitet
Fagfællebedømmelse:	Professor, Dr. Peter T. Thomsen, Institut for Husdyr- og Veterinærvidenskab, Aarhus Universitet
Kvalitetssikring, DCA:	Chefkonsulent Klaus Horsted, DCA Centerenheden, Aarhus Universitet
Rekvirent:	Fødevarestyrelsen, Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri (FVM)
Dato for bestilling/levering:	19.04.2022 / 02.05.2023.
Journalnummer:	2022-0362695
Finansiering:	Besvarelsen er udarbejdet som led i "Rammeaftale om forskningsbaseret myndighedsbetjening" indgået mellem Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri (FVM) og Aarhus Universitet i "Ydelsesaftale Husdyrproduktion 2023-2026".
Ekstern kommentering:	Nej
Eksterne bidrag:	Nej
Kommentarer til besvarelse:	Rapporten præsenterer resultater, som ved udgivelsen ikke har været i eksternt peer review eller er publiceret andre steder. Ved en evt. senere publicering i tidsskrifter med eksternt peer review vil der derfor kunne forekomme ændringer.
Citeres som:	Henriksen I F B og Kudahl A B. 2023. Afklaring af incitamenter til bekæmpelse af <i>Salmonella</i> Dublin. 45 s. Rådgivningsrapport fra DCA – Nationalt Center for Fødevarer og Jordbrug, Aarhus Universitet, leveret: 02.05.2023.
Ophavsret:	Rapporten er omfattet af gældende regler om ophavsret
Layout:	Rapportkoordinator Jette Illkjær, DCA – Nationalt Center for Fødevarer og Jordbrug, Aarhus Universitet
Forsidefoto:	DCA fotoarkiv
Sideantal:	50
ISBN:	Trykt version: 978-87-94420-19-8 Netversion: 978-87-94420-20-4
Tryk:	DigiSource.dk
Internetversion:	https://dcapub.au.dk/djfpublikation/djfpdf/DCArapport217.pdf

Forord

Institut for Husdyr og veterinærvidenskab har fået til opgave at indhente viden om, hvad der skal til for at få besætningsejere til at gøre den nødvendige indsats for at bekæmpe *Salmonella* Dublin (S. Dublin) og forebygge smitte i deres kvægbesætning, og hvilke initiativer, de reelt bakker op om og efterspørger, og hvad de evt. oplever som barrierer for at efterkomme dette. Produktionsomkostninger ved smitte og de omkostninger, som er forbundet med Fødevarestyrelsens krav og restriktioner, er desværre ikke i alle tilfælde tilstrækkeligt motiverende til at gøre den indsats, der skal til, for at bekæmpe S. Dublin. Opgaven er en del af en femårig bekæmpelsesplan for S. Dublin, som blev politisk vedtaget af ordførerkredsen bag Fødevarerforlig 4 primo 2021.

I denne rapport afrapporterer vi resultaterne af en undersøgelse, hvor det overordnede mål var at generere ny viden om, hvad der motiverer mælkeproducenter til at gøre den nødvendige indsats for at bekæmpe S. Dublin i deres besætning, og hvilke muligheder, udfordringer og barrierer de ser i forhold til det. Undersøgelsen er gennemført som kvalitative interviews med besætningsejere, hvor ejendommen har været i S. Dublin niveau 2 (Ejendommen anses for smittet med *Salmonella* Dublin, eller niveauet er ukendt.) i både kortere og længere tid, da motivationsfaktorer kan ændre sig gennem en langvarig saneringsperiode. Ligeledes er der gennemført interviews med besætningsejere, hvor saneringen er lykkedes. Interviews er gennemført for bedrifter af forskellig størrelse, da udfordringerne kan være forskellige afhængig af størrelsen på bedriften. Der er kun fokuseret på de mælkeleverende bedrifter.

Forskningsspørgsmålet var:

*Hvad er det landmænd ser som vigtige barrierer og incitament for at udrydde *Salmonella* Dublin i danske malkekvægbesætninger?*

Forfatterne ønsker at takke alle de interviewede landmænd knyttet til de 15 besætninger i undersøgelsen. De har alle været positive og imødekommende, og meget engagerede i problematikken.

Indholdsfortegnelse

Forord	3
1 Sammen drag	6
2 Introduktion	9
3 Materiale og metode	11
4 Resultater	13
4.1 Tema 1 Dilemmaer i forhold til sanering	14
4.1.1 1a. Dilemmaer i forhold til økologisk produktion	14
4.1.2 1b. Ethiske eller økonomiske dilemmaer	15
4.1.3 1c. Driver forretning	16
4.2 Tema 2. Frustration	17
4.2.1 2a Er noget pjat	17
4.2.2 2b Manglende respekt og misinformation	18
4.2.3 2c Mangler viden	19
4.2.4 2d Irritation over formen på Fødevarerstyrelsens kontrol	21
4.3 Tema 3 Motivation for at sanere for S. Dublin	22
4.3.1 3a Blodprøver er ok	22
4.3.2 3b Bøvlet	22
4.3.3 3c Faglig stolthed og status	23
4.3.4 3d Mindset og stædighed	24
4.3.5 3e Praktisk rådgivning	25
4.3.6 3f Symptomer har betydning	27
4.3.7 3g Økonomisk gulerod	28
4.4 Tema 4 Lovgivning om testning	28
4.4.1 4a Blodprøver i en overgangsperiode	28
4.4.2 4b Bevise sin uskyld	29
4.4.3 4c Stadig smitte i niveau 1 besætninger	30
4.5 Tema 5 Sygdomsforebyggelse	30
4.5.1 5a Heler sig selv	30
4.5.2 5b Håndterbare smitteveje	31
4.5.3 5c Modstandskraft mod sygdom	32
4.5.4 5d Praktiske barrierer	33
4.5.5 5e Gårdsspecifik handlingsplan	33
4.5.6 5f U håndterbare smitteveje	35
4.5.7 5g Strategier hos de 15 besætninger	36
5 Diskussion og konklusion	39
5.1 Frustration og motivation	39
5.2 Skærper i bekæmpelsesplan fra 2021	40

5.3	Barrierer for at efterkomme kravet om sanering.....	41
5.4	Initiativer, de bakker op om og efterspørger	43
5.5	Hvad der skal til for at få besætningsejere til at gøre den nødvendige indsats	45
6	Referencer	47
7	Bilag 1. Interview guide	49

1 Sammendrag

Denne rapport præsenterer, hvordan mælkeproducenter selv, der har eller for nyligt har haft Salmonella Dublin i deres besætning, ser problematikken omkring bekæmpelse af Salmonella Dublin (S. Dublin), og hvilke incitament og barrierer de ser som vigtige, for at kunne bekæmpe S. Dublin i danske malkekvægbesætninger. Dette er resultater fra en undersøgelse, hvor det overordnede formål var at generere ny viden om, hvad der motiverer mælkeproducenter til at gøre den nødvendige indsats for at bekæmpe S. Dublin i deres besætning, og hvilke muligheder, udfordringer og barrierer de ser i forhold til det. Undersøgelsen er en del af en femårig bekæmpelsesplan for S. Dublin, som blev politisk vedtaget i 2021.

Undersøgelsen er gennemført som kvalitative interviews med besætningsejere, hvor ejendommen har været i S. Dublin niveau 2 i både kortere og længere tid, da motivationsfaktorer kan ændre sig gennem en langvarig saneringsperiode. Ligeledes er der gennemført interviews med besætningsejere, hvor saneringen er lykkedes. Der er i alt interviewet 15 landmænd, fem i hver gruppe. Interviews er gennemført for bedrifter af forskellig størrelse, da udfordringerne kan være forskellige afhængig af størrelsen på bedriften. Fem af besætningerne havde under 200 malkekøer, fem havde mellem 200 og 500 malkekøer og fem havde over 500 malkekøer. Interviewene varede fra 30 til ca. 60 minutter og blev gennemført ved fysiske besøg (og ét via Teams) i perioden 22.11.2022 til 02.02.2023. De interviewede personer var alle mandlige mælkeproducenter, geografisk placeret i Sønderjylland og Midtjylland/Himmerland, plus en enkel i Nordjylland og en på Falster.

Analysen af interviewene viser fem hovedtemaer, og en række undertemaer:

Tema 1. Dilemmaer i forhold til sanering

1a. Dilemmaer i forhold til økologisk produktion

1b. Ethiske eller økonomiske dilemmaer

1c. Driver forretning

Tema 2. Frustration

2a. Er noget pjat

2b. Manglende respekt og misinformation

2c. Mangler viden

2d. Irritation over formen på Fødevarestyrelsens kontrol

Tema 3. Motivation for at sanere for S. Dublin

3a. Blodprøver er ok

3b. Bøvlet

3c. Faglig stolthed og status

3d. Mindset og stædighed

3e. Praktisk rådgivning

3f. Symptomer har betydning

3g. Økonomisk gulerod

Tema 4. Lovgivning om testning

4a. Blodprøver i en overgangsperiode

4b. Bevise sin uskyld

4c. Stadig smitte i niveau 1 besætninger

Tema 5. Sygdomsforebyggelse

5a. Heler sig selv

5b. Håndterbare smitteveje

5c. Modstandskraft mod sygdom

5d. Praktiske barrierer

5e. Gårdsspecifik handlingsplan

5f. Uhåndterbare smitteveje

5g. Strategier hos de 15 besætninger

Analysen af interviewene viste, at landmænd generelt udtrykker respekt for en fælles beslutning i landbrugssektoren om at udrydde S. Dublin, og ønsker at opfylde lovgivningen om sanering, selv om de ikke nødvendigvis er enige i beslutningen. De motiveres først og fremmest af en faglig stolthed og stædighed, men også af alle forholdsregler ved salg af dyr og besøg på gården, samt generelt ekstraarbejde ved at være i niveau 2. De frustreres derimod ofte over den måde lovgivningen om sanering håndhæves på med dyr kontrol uden rådgivning, og af at anbefalede tiltag ikke altid virker. Der er en frustration og irritation blandt landmænd, over manglende viden blandt både rådgivere og forskere om diffuse smitekilder, og krav til at landmændene selv skal finde løsninger for at komme fri fra Salmonella Dublin. Der er derfor et behov for mere viden og bedre rådgivning, særligt fra folk der både har stor praktisk indsigt i landbrug og ekspertise i og erfaring med Salmonella bekæmpelse.

Restriktionerne for handel med dyr, som pålægges niveau 2 besætninger, resulterer ofte i pladsmangel og forhindrer hensigtsmæssige tiltag til at reducere smittetrykket i form af lavere dyretæthed og sektionering, og udgør således en udfordring på mange gårde. Dette er særlig en frustration for nogle af de økologiske producenter, som ikke må eksportere kalve under tre måneder til udlandet, noget som andre landmænd typisk gør for at reducere antallet af dyr. Særslagtning og forbud mod eksport er derfor noget som skaber mere frustration og irritation, end motivation, da det resulterer i økonomiske og etiske dilemmaer, i forhold til opstaldning og pladsmangel.

Der var kun et fåtal, der oplevede syge dyr eller reduceret mælkeproduktion, selv om de var i niveau 2. Analysen viser en bekymring for, at det ekstra pres på arbejdskraft og økonomi, som bekæmpelsen medfører, betyder, at man må lukke bedriften. Flere økonomiske sanktioner vil derfor ikke nødvendigvis motivere landmænd, men virker i stedet demotiverende. De efterspørger i stedet en økonomisk gulerod, som kan kompensere for de ekstra udgifter, der er, ved at sanere for S. Dublin i besætningen.

Flere af landmændene havde konkrete forslag til tiltag, man kunne inkludere i bekæmpelsesplanen. Dette var blandt andet et nyhedsbrev om S. Dublin; dispensationsmuligheder fra bekendtgørelser; mere praktisk rådgivning, som erfagruppe eller staldskole i stedet for kontrol; rådgivningsværktøj; overgangsfase, hvor man risikofrit kan fortsætte med at teste dyr for Salmonella smitte; testmetode som kan skelne hvilken type Salmonella, man har i besætningen.

For at motivere landmændene til at fortsætte saneringen af S. Dublin, er det vigtigt, at både andre landmænd, rådgivere og myndigheder anerkender den meget store indsats, de fleste landmænd allerede lægger for at bekæmpe S. Dublin. Eventuelle kontrolbesøg bør kombineres med stærk faglig og praktisk rådgivning, gerne i form af forskellige typer af rådgivning, både fra SEGES-rådgivere, dyrlæger, staldskoler og erfagrunder. Generelt bør der være åbenhed om, at der mangler mere viden om diffuse smitteveje, og det bør sikres at al tilgængelig og ny viden om smitteforebyggelse og sanering kommunikeres effektivt ud til landmændene.

2 Introduktion

Bakterien *Salmonella enterica* subsp. *enterica* serovar Dublin (S. Dublin) forårsager lungebetændelse, diarré, aborter, nedsat mælkeydelse og øget dødelighed hos kvæg (Peek & Divers, 2018). Små kalve er mest modtagelige for smitte. Ældre dyr udvikler hurtigere et immunrespons og får oftest færre symptomer (Nielsen, 2013). Infektionen indebærer således tab i den smittede besætning (Nielsen et al., 2013). Bakterien kan også optræde som zoonose, der kan udløse alvorlig sygdom hos mennesker med 20-30 tilfælde om året i Danmark (Miljø og Fødevareministeriet, Fødevarestyrelsen, 2020).

Salmonella Dublin i kvæg er vidt udbredt over en lang række kontinenter. I 2003 startede et overvågningsprogram i Danmark, hvor det viste sig, at ca. 25 % af de ca. 9.000 danske mælkeleverende besætninger var smittet (SEGES-Innovation, 2023a; Danmarks statistik). Via frivillige og senere skærpede kontrolprogrammer blev udbredelsen reduceret til ca. 7 % i 2016. Skærpelserne indeholdt krav om handleprogrammer og handelsrestriktioner med henblik på udryddelse af sygdommen i Danmark. Siden 2016 er udbredelsen dog steget igen, og ultimo april 2023 er der fundet antistoffer i tankmælken hos 11,6 % blandt de tilbageværende 2324 mælkeleverende besætninger og i 2,4 % af blodprøverne fra kødkvægsbesætninger (SEGES-Innovation, 2023a,b). Som led i kontrolprogrammet blev alle kvægbesætninger dengang inddelt i 3 salmonella niveauer baseret på mængden af antistoffer i mælkeprøver og/eller blodprøver samt observation af klinisk salmonellose (Ministeriet for Fødevarer, landbrug og Fiskeri 2015). I niveau 1 ansås ejendommen for at være fri for *Salmonella* Dublin. I niveau 2 ansås ejendommen for at være smittet med *Salmonella* Dublin, eller niveauet var ukendt. Ejendomme blev placeret i niveau 3, hvis prøver testede positivt og/eller der var klinisk syge dyr på ejendomme diagnosticerede med salmonellose. Disse ejendomme kom under offentligt tilsyn. Stigningen i antallet af smittede besætninger siden 2016 var baggrunden for, at Fødevarestyrelsen i samarbejde med Landbrug og Fødevarer, SEGES, Danmarks Tekniske Universitet og Københavns Universitet udarbejdede og iværksatte en ny plan for bekæmpelse af S. Dublin hos dansk kvæg gældende fra 2021 og frem (Miljø og Fødevareministeriet, Fødevarestyrelsen, 2020). Niveauinddelingen af ejendomme blev samtidig indskrænket fra 3 til to niveauer. Kravene til niveau 1 besætninger er uændrede, mens niveau 2 og 3 blev slået sammen til niveau 2 og er nu alle under offentligt tilsyn med krav om særlig håndtering af dyrene og forbud med salg og flytning af dyr (Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, 2022).

Infektionen smitter primært via fæces, men kan også smitte via mælk, urin, og andre væsker fra slimhinder ved fx host og mulekontakt (Peek & Divers, 2018). Særlig vigtig er smitten fra ko til kalv samt mellem kalve. Smittebekæmpelse handler således om højt hygiejneniveau, særligt i kælvningsarealet, tidlig fjernelse af den nyfødte kalv fra koen og fysisk adskillelse af kalve (Nielsen, 2013). Generelt er det nødvendigt at identificere og lukke mulige smitteveje blandt andet ved at se på, hvordan inficeret gødning måske transporteres rundt i besætningen med støvler, redskaber og hjul, hvis man ikke har fokus på logistikken. Det kræver

oftest ændring af rutiner og øget arbejdsindsats. Dyr som har været inficerede, kan ende med at blive raske symptomfrie smittebærere, som periodevis kan udskille smitstof. Først når man så vidt muligt har lukket alle smitteveje gennem optimeret management, kan det være relevant at forsøge at finde og udsætte eventuelle raske smittebærere, som holder gang i smitten (SEGES-Innovation, 2020). Dette gøres via gentagen blodprøvetagning.

Køer kan imidlertid have antistoffer i blodet i lang tid uden de nødvendigvis udskiller smitte. Derfor kan udsætningsstrategien betyde, at værdifulde malkekøer slagtes uden grund. I saneringsprocessen følger man effekten af bekæmpelsen gennem regelmæssig blodprøvetagning af de yngste kalve for at sikre sig, at der vokser en ren usmittet generation op. Hele saneringsprocessen tager lang tid og medfører således også en del udgifter og tab for landmanden samtidig med, at det ofte er nødvendigt at ændre rutiner og lægge flere arbejdstimer i en periode indtil hygiejniveaulet er optimeret, og man begynder at spare tid ved at passe raske dyr i stedet for syge. En forudsætning for at processen lykkes er også, at landmand og medarbejdere opnår stor indsigt i, hvordan smitten spredes og dermed får forståelse for, hvordan den kan bekæmpes.

Flere faktorer betyder, at smitten kan være svær at udrydde i en besætning. Den mulige tilstedeværelse af raske smittebærere er én af dem. En anden faktor er, at bakterien kan overleve i årevis i gødningsklatter fx i staldens kroge og hjørner og endda formere sig uden for værtskroppen i lune og fugtige miljøer (Plym & Ekesbo, 1993); Wray & Davies, 2000). En tredje faktor kan være, at jo større en besætning er, desto flere smittende kontakter er der mulighed for. Dette er understøttet af studier, der viser at smitten bliver sværere at kontrollere jo større besætningen er (Nielsen et al., 2012). Strukturudviklingen er med lukning af mange mindre besætninger netop gået mod en øget gennemsnitsstørrelse. Endelig kan der være smitteveje indenfor og mellem besætninger, som vi endnu ikke kender vigtigheden af - fx gylletransporter mellem gårde og til og fra biogasanlæg.

Sanering mod *Salmonella* Dublin er således en kompliceret og krævende proces for landmanden som medfører øget arbejdsindsats, øgede omkostninger og ændrede rutiner.

Formålet med denne undersøgelse var derfor at indhente viden om, hvad der skal til for at få besætnings-ejere til at gøre den nødvendige indsats for at bekæmpe *Salmonella* Dublin (S. Dublin) og forebygge smitte i deres kvægbesætning, og hvilke initiativer, de reelt bakker op om og efterspørger, og hvad de evt. oplever som barrierer for at efterkomme dette. Det er derfor vigtigt at få viden om, hvordan producenter selv, der har eller for nyligt har haft *Salmonella*, ser problematikken omkring bekæmpelse af *Salmonella*, og hvilke incitament og barrierer de ser som vigtige, for at kunne bekæmpe S. Dublin i danske mælkekvægbesætninger. Undersøgelsen er en del af en femårig bekæmpelsesplan for S. Dublin, som blev politisk vedtaget af ordførerkredsen bag Fødevarerforlig 4 primo 2021.

3 Materiale og metode

Rekruttering af deltagere til interviews

Der er kun valgt mælkeleverende bedrifter til undersøgelsen. Ud fra en liste over besætningsejere hvor ejendommen var i S. Dublin niveau 2 (per 18. september 2022), blev der, ud fra en tilfældig rækkefølge af dem der havde været i niveau 2 i kortest og længst tid, kontaktet besætningsejere til undersøgelsen, indtil der var fem ejere med ejendomme med langtidssmitte (i niveau 2 i mindst otte år), og fem med korttids smitte (i maks ti måneder) der ville med i interviewundersøgelsen. I tillæg blev der, ud fra en tilfældig rækkefølge, kontaktet fem besætningsejere med ejendomme som tidligere havde været i S. Dublin niveau 2 (indenfor de seneste fire måneder), men som per 18. september 2022 var frie for S. Dublin og i niveau 1. Målet med udvælgelsen var at opnå størst mulig variation i svarene og at få så bredt et billede som muligt af mælkeproducenters udfordringer, erfaringer og meninger om bekæmpelse af S. Dublin. I alt blev 22 mælkeproducenter forsøgt kontaktet, hvor kun én producent takkede nej til at deltage. Seks af dem besvarede ikke gentagne opkald (fastnetnr.), eller havde hemmeligt nummer. Se i tabel 1 oversigt over de sidste 15 bedrifter, som gerne ville deltage.

Tabel 1. *Oversigt over bedrifter til interviewdeltagere.*

Landmand	Produktion	Niveau sept. 2022	Niveau v. interview	Størrelse (antal køer)
1	Konventionel	1	1	200-500
2	Konventionel	2 korttid	2	200-500
3	Konventionel	1	2	<200
4	Økologisk	2 korttid	2	<200
5	Konventionel	2 langtid	1	>500
6	Økologisk	2 langtid	2	>500
7	Konventionel	1	2	<200
8	Konventionel	2 korttid	2	>500
9	Konventionel	2 langtid	2	>500
10	Konventionel	2 korttid	2 (men snart fri)	200-500
11	Økologisk	2 langtid	2	200-500
12	Konventionel	2 langtid	2 (men snart fri)	<200
13	Konventionel	1	1	200-500
14	Konventionel	1	2 (muligvis S. Typhimurium)	<200
15	Konventionel	2 korttid	1 (havde muligvis S. Typhimurium)	>500

Interviews

Der blev udarbejdet en semi-struktureret interview guide (bilag 1) (Kvale & Brinkmann, 2009), som var opbygget i temaer formuleret som spørgsmål. De handlede om, hvordan S. Dublin kom ind i deres besætning, hvilke strategier de havde, eller hvad de har gjort for at bekæmpe S. Dublin, hvilke barrierer og muligheder de så for at de selv og andre besætninger kunne blive fri for S. Dublin, og hvad det er der motiverede dem til at lave ændringer og tiltag for at bekæmpe S. Dublin på deres bedrift.

Der blev gennemført 15 interviews (et interview per landmand), 14 ved fysiske besøg og ét via Teams. Interviewene varede fra 30 til ca. 60 minutter, hvor de fleste varede ca. 40 minutter. De blev gennemført i perioden 22.11.2022 til 02.02.2023.

De interviewede personer var alle mandlige mælkeproducenter, geografisk placeret i Sønderjylland og Midtjylland/Himmerland, plus en enkel i Nordjylland og en på Falster.

Analyse af interviews

Interviewene blev optaget via Memoer (app til iPhone) og transskriberet ordret. Citaterne i rapporten kan være redigeret, for at lette forståelsen af talesprog eller lange formuleringer. Ord/sætninger/spring i emner, der er udeladt i gengivelsen, er markeret med (...). Uddybende forklaringer eller manglende ord i en sætning, der er tilføjet af forfatterne, er markeret med [...]. Originale citater kan fås ved henvendelse til forfatterne. De enkelte landmænd i undersøgelsen er anonyme, og citater fra de enkelte landmænd er angivet med et nummer per landmand.

De transskriberede interviews er analyseret kvalitativt, ved at bruge meningskondensering (Kvale & Brinkmann, 2009), hvor centrale temaer identificeres og essensen i det der bliver sagt sammenfattes. Der er lagt vægt på at fremstille alle de forskellige erfaringer og synspunkter, for at få variationen i besvarelserne frem.

4 Resultater

Der kunne identificeres fem hovedtemaer fra interviewene, som præsenterer hvilke erfaringer og synspunkter landmændene havde i forhold til udryddelse af S. Dublin. Hvert hovedtema har følgende undertemaer, som bliver præsenteret i rapporten:

Tema 1. Dilemmaer i forhold til sanering

1a. Dilemmaer i forhold til økologisk produktion

1b. Ethiske eller økonomiske dilemmaer

1c. Driver forretning

Tema 2. Frustration

2a. Er noget pjat

2b. Manglende respekt og misinformation

2c. Mangler viden

2d. Irritation over formen på Fødevarestyrelsens kontrol

Tema 3. Motivation for at sanere for S. Dublin

3a. Blodprøver er ok

3b. Bøvlet

3c. Faglig stolthed og status

3d. Mindset og stædighed

3e. Praktisk rådgivning

3f. Symptomer har betydning

3g. Økonomisk gulerod

Tema 4. Lovgivning om testning

- 4a. Blodprøver i en overgangsperiode
- 4b. Bevise sin uskyld
- 4c. Stadig smitte i niveau 1 besætninger

Tema 5. Sygdomsforebyggelse

- 5a. Heler sig selv
- 5b. Håndterbare smitteveje
- 5c. Modstandskraft mod sygdom
- 5d. Praktiske barrierer
- 5e. Gårdsspecifik handlingsplan
- 5f. Uhåndterbare smitteveje
- 5g. Strategier hos de 15 besætninger

1.1 Tema 1 Dilemmaer i forhold til sanering

1.1.1 1a. Dilemmaer i forhold til økologisk produktion

Et dilemma som blev nævnt, er at økologer ikke må eksportere 14 dage gamle kalve, hvis de er i S. Dublin niveau 2. Hvis de var heldige, havde de en ekstra stald eller kunne købe en ejendom mere for at skaffe plads. Men når det ikke var en mulighed, resulterede det tit i overbelægning, da de typisk ikke havde plads til kalvene, hvis de normalt plejede at sælge dem, og de mente heller ikke de måtte skyde kalvene længere. Kønsortering af sæd blev nævnt som et alternativ til at fede handyr op. Kønsortering af sæd resulterer dog i alt for mange kvier, som heller ikke må sælges, og dermed igen et behov for at udvide kostalden. Overbelægning gør det sværere at komme fri fra S. Dublin, og det blev nævnt, at man burde ændre eller give dispensation fra reglerne om forbud mod salg eller aflivning af kalvene. Flere af producenterne mente dog ikke, at det er et alternativ at skyde kalvene. Disse restriktioner svarer delvis til det tidligere niveau 3, hvor der var krav om særslagting af raske dyr fra ejendommen, syge dyr måtte ikke slagtes, og der var forbud mod eksport af dyr. Flere af producenterne så niveau 3 som problematisk, da det resulterede i overbelægning, og dermed opblussen af Salmonella. En af producenterne nævnte også at niveau 3 var en heksejagt, som kun var til for at genere dem, og at det var godt, at den blev afskaffet.

Landmand 1: "Altså kan man søge disposition om at vi må skyde dem i den periode. (...) jeg ved godt at det lyder lidt inhumant, men hvis du har overbelægning, så kommer du bare heller ikke fri [fra S. Dublin] og det har man fra Dansk Kvæg vedtaget, at det vil man."

Landmand 4: "Jeg må sådan set ikke eksportere dem, men jeg gør det så alligevel, for jeg kan ikke nænne at skyde mine kalve, og vi har studet så mange som vi har plads til, men på et tidspunkt, så er vores kapacitet opfyldt. Så kan vi ikke tage mere ind."

Landmand 6: "Jeg har nævnt det for en der sidder ved Dansk Kvæg, at de bliver de nødt til at gøre noget ved [reglerne omkring S. Dublin og økologi]. For man kan ikke stå som økolog med 400 køer, du har lavet din setup, hvor du har dine køer, du har dine kvier, og du sælger dine tyrekalve når de er 14 dage gamle, og så får du Salmonella.... Du må ikke eksportere dem, og du må ikke aflive dem (...) du har ikke plads til dem. Men så siger de, jamen det kan du lave - ja men det tager 2 år at få en miljøgodkendelse så du kan bygge en stald, så du står bare med et eller andet problem, der ikke kan lade sig gøre at løse."

Et andet dilemma som blev nævnt er, at dyrene i økologisk produktion skal ud på græs. Dette kan medføre en del stress, særlig ved flytning af dyrene, men også på selve marken. Det er nemmere at holde den samme rutine hver dag ved konventionel drift. Det blev pointeret, at dyrene ikke nødvendigvis bliver mere smittet ude på græs, men at et højere stressniveau kan booste smitten. Det blev også nævnt, at landmanden kunne gå med en frygt for at smitte naboens dyr, hvis hans egne dyr brød ud af indhegningen og blandede sig med naboens dyr.

Reglen om at ko og kalv skal gå sammen efter fødslen blev også nævnt som et problem. Det blev pointeret at det er vigtigt at fjerne kalven fra koen med det samme, for at hindre risiko for Salmonellasmitte fra ko til kalv, selv om dette ikke er, hvad forbrugeren ønsker. Kun hvis besætningen var helt fri for S. Dublin kunne man være sikker på at undgå smitte fra ko til kalv. Hvis besætningen kom ud af S. Dublin og over i niveau 1, så skulle man i princippet umiddelbart gå tilbage til at lade kalv og ko gå sammen igen efter fødsel. Landmanden påpegede dog at "Det kan ikke lade sig gøre", hvis man vil forblive fri for S. Dublin. Problematikken omkring at ko og kalv skal gå sammen gjaldt både for konventionelle og økologiske producenter.

Landmand 1: "Så er der de der regler man kommer med, at man skal lade kalv og ko gå sammen i så mange timer, ja hurra da, hvad med Salmonella? Jeg ved godt, at det ser godt ud for forbrugeren, men vi kan ikke både blæse og have mel i munden. Det kan ikke lade sig gøre. Så det tror jeg er noget af det, der er det mest irriterende ved den nye regel [om at kalv og ko skal gå sammen]."

1.1.2 1b. Ethiske eller økonomiske dilemmaer

Et gennemgående dilemma var hvilken strategi landmanden skulle vælge for at udrydde S. Dublin. Flere valgte at sælge eller aflive mælkekvæg med højt antistofniveau i blodprøver eller mælkeprøver, men dette var typisk raske dyr og højt ydende køer, som de helst ikke vil af med. Det blev også nævnt, at de manglede

plads til at isolere smittede småkalve indtil de evt. kunne sælge dem, og at de derfor var nødt til at aflive dem. Generelt var behovet for ekstra plads en udfordring for mange af landmændene, og der blev nævnt, at man i teorien burde give hvert enkelt dyr ekstra plads, udover det, der er lovkrav, for at undgå opblomstring af smitte. De ville også gerne have dyrene gående på dybstrøelse, men det tager tid at muge og strø, så dybstrøelse kan blive fravalgt pga. økonomi. Midlertidige løsninger på opstaldning tager også megen tid med manuel fodring og vanding, og er dermed tit en dyrere løsning, end at bruge overbelægning og dermed presse de systemer man allerede har.

Landmand 11: "(...) men så presser vi systemet, og så får vi positive kalve, så du skal virkelig også have plads nok til at give dem ekstra plads, udover det der er lovkrav."

Hvis man som landmand er afhængig af nabosamarbejde, skal man være forsigtig i forhold til placering af dyr på naboens ejendom. En af producenterne nævnte, at de havde nogle dyr placeret i naboens stald, hvilket resulterede i, at naboen også kom i Salmonella niveau 2, selv om der ikke var nogen kontakt med naboens dyr, som kun gik ude på marken.

Landmand 15: "(...) man kunne jo lave et undernummer, som sagde, at der er et afstandskrav på 200 meter til stalden for hans dyr. Men, det måtte han ikke engang - det var ikke engang nok. Så faldt han stadigvæk for Salmonella fordi det er på hans CHR-nummer."

En af landmændene pointerede, at man står lidt alene med at finde løsninger på opstaldning og håndtering af de ekstra dyr man får på grund af S. Dublin og restriktioner på salg og evt. slagt. Det ville have været godt med én som kunne vejlede og evt. sørge for dispensationer i forhold til regler om opstaldning etc.

Landmand 15: "Der står du som landmand lidt alene. De siger bare, at du skal gøre noget ved det. Der er ikke nogen der hjælper dig og siger, at i den periode må du så godt have dyr gående - vi laver en dispensation i forhold til fast bund eller vi laver en dispensation i forhold til noget andet. Nej nej, det er dit problem, og hvis jeg har haft kontrol af kviebesætningen, så kunne de godt have taget mig for at ikke at have bund i dybstrøelsen alle steder, fordi jeg var nødt til at gøre et eller andet for at have plads til mine dyr."

1.1.3 1c. Driver forretning

Det kan være svært at nå alle opgaverne i travle perioder, som f.eks. grundig rengøring af kælvningsbokse. Det er selvfølgelig landmændenes ansvar at få nok folk ind, så de kan nå det hele, men flere pointerede, at det var en afvejning i forhold til økonomi.

En af producenterne ville nok komme til at stoppe med mælkeproduktionen, hvis der kommer flere krav og de ville blive presset for hårdt. For det kræver rigtig meget arbejde at sanere for S. Dublin, og det er en lang proces at komme igennem.

Landmand 12: "Nej, det er det der med, hvor meget vi skal bruge af vores ressourcer hele tiden, så vil du jo stå med vingerne helt dernede, for vi er jo presset med arbejde hver dag og (...) du skal regne med at halvdelen af dem, der nu har sådan noget, de kæmper økonomisk også."

1.2 Tema 2. Frustration

1.2.1 2a Er noget pjat

Der var flere der nævnte, at de så beslutningen om, at dansk landbrug skal være Salmonellafri som et politisk dilemma. Der er på et tidspunkt taget en beslutning om at Danmark skal være Salmonellafrit, og så er det svært at tage beslutningen tilbage. Der er en vis stolthed fra Landbrug og Fødevarer og Dansk Kvæg (nu SEGES Kvæg), i at det skal lykkes. Der blev også spekuleret i, at selve beslutningen om at sanere for S. Dublin mere er for forbrugerens skyld end for dyrenes skyld, da det i de fleste tilfælde ikke kan ses på dyret om det har S. Dublin. Hvis det handler om fødevarer sikkerhed, så blev der nævnt, at store dele af det oksekød, vi spiser i Danmark, bliver importeret, så det er ikke et godt argument. En af landmændene var også irriteret over, at Danmark igen vil gå foran som et eksempel, når man ikke har den viden, der skal til, for at kunne blive fri for S. Dublin. Flere undrede sig også over, hvorfor vi i Danmark vil kæmpe for at blive fri fra S. Dublin, når lande som Tyskland og Holland ikke gør noget for det.

Landmand 4: "(...) hvorfor skal Danmark nu igen være de første, til at finde ud af et eller andet tumperi? Og hvis de vil det, så skal de jo først finde ud af, hvor det smitter i det hele taget. Og hvis de finder ud af det, hvordan slipper vi af med det igen? Inden de trækker det ned over hovedet på os og siger.. det er egentlig jeres problem at finde ud af, hvordan det her fungerer."

Flere af landmændene udtrykte en frustration over at blive kritiseret fra alle kanter, både i forhold til sygdomme som Salmonella, og i forhold til CO₂ og miljø.

Landmand 4: "Det er jo egentlig lidt utroligt, at vi landmænd i Danmark, vi er skyld i at verden går under. Ja, i bund og grund er vi jo, for det er os som udleder CO₂ (...) og dyrene er syge med Salmonella, og vi slår alle mink ihjel, bare fordi der var et par [besætninger], der var positive overfor Corona, og som slet ingen betydning havde."

En af producenterne fremhævede, at deres dyrlæge heller ikke troede på, at man kunne blive fri for S. Dublin på landsbasis, og at der er flere store besætninger der har det, som aldrig kommer af med smitten. Dette brugte han på en måde til at retfærdiggøre, at de ikke gjorde noget specielt for at blive fri for Salmonella Dublin på hans gård. De var også ved at være så gamle, at Salmonellaen nok først ville forsvinde, når de en gang sælger deres køer, mente han. En anden landmand mente, at hvis man testede alle dyr i niveau 1 besætninger, så ville man finde S. Dublin også i disse besætninger, og at det derfor var svært at kunne blive helt fri for S. Dublin i Danmark. Men der var også landmænd, der var enige i, at vi skal forsøge at sanere

for S. Dublin i Danmark, mens andre ikke spekulerede så meget over, hvorfor der skal saneres, men affandt sig med, at det var en fælles beslutning, der var taget.

Landmand 8: "Jamen det var ikke noget vi diskuterede, det skulle vi jo bare. (...) det var alle egentlig enige om. (...) men det er vel ikke alle der tænker sådan."

1.2.2 2b Manglende respekt og misinformation

Flere af landmændene gav udtryk for, at de følte sig uretfærdig behandlet eller omtalt. En af landmændene pointerede, at hvis man tvinges til at gøre noget, som man kan se, ikke kan lade sig gøre, eller ikke kan se fornuften i, føler man sig krænket. Desuden blev der flere gange nævnt en irritation over et uforståelig højt gebyr på kontrolbesøgene fra Fødevarestyrelsen, hvor de betaler for hvert påbegyndt kvarter, uden at få svar på, hvordan de skal komme ud af S. Dublin.

Landmand 12: "Det der med at tvinge noget igennem, det er simpelthen - det er krænkende. Det synes jeg godt nok er en hård politik eller hård metode at tage i brug, hvis man skal tvinges til at gøre noget, som man kan se ikke kan lade sig gøre."

Landmand 4: "Jeg synes det er så forkert at de lægger et problem ud til os, og at vi skal finde løsningen på det. Og for os er det ikke et problem. Vi fik stukket et problem i hånden - "du har et problem!".. nå, har jeg det? Det vidste jeg da slet ikke at jeg havde, for det kører da.."

En af landmændene fandt det uhensigtsmæssig at lægge et tidspres på landmanden om, at blive fri for Salmonella inden tre år. Han pointerede, at det vigtigste er at finde en praktisk løsning, og at dette kan tage tid, da det tager to år inden en kalv bliver til malkeko.

En af landmændene havde flere negative oplevelser med myndighederne. Han var frustreret over deres manglende respekt for hans arbejdstid og deres uvidenhed om eller disrespekt overfor den smittebeskyttelsesrisiko, de udgjorde på hans gård. Han havde oplevet at myndighedspersoner var gået ind i hans stald uden at tage støvleovertræk eller overtræksdragt på. Dette gjorde nok at frustrationen var ekstra stor, da han også oplevede at resultater fra Salmonellaprøver, som han selv havde betalt, var sendt videre til Fødevarestyrelsen, før han selv modtog resultaterne. Det blev pointeret, at resultatet fra egne prøver, som de selv bestiller og betaler for, ikke burde blive sendt til andre uden landmandens tilladelse. Man burde kunne få taget prøver af dyrene på eget initiativ, for at tjekke gårdens smitteniveau uden at komme i niveau 2.

Der var også landmænd, der påpegede irritation over misinformation omkring S. Dublin smitte i Danmark, og hvilke risici det har for forbrugeren. De mente at information til de danske forbrugere om S. Dublin-smitte var unuanceret, ved kun at fokusere på smitte i dansk landbrug, når store dele af det oksekød vi spiser i Danmark, kommer fra andre lande. En af landmændene pointerede også, at vi ikke kan vide om S. Dublin-smitte stiger i dansk mælkeproduktion, da han mente, at det lige så godt kan være Salmonella Typhimurium, som giver en positiv test.

En af landmændene havde også en bøn om, at forskellige instanser samarbejdede bedre om forskellige regler. Som det er i dag, synes han at man som landmand bliver trukket i flere retninger.

Landmand 1: "Prøv lige at koordinere det her. Altså, Arla har nogle hjerteordninger, vores egen organisation har nogle regler og Fødevarestyrelsen har også nogle. Prøv nu at sætte jer sammen og få det her til at gå op i stedet for. Altså prøv lige at trække manden i tre dele. Én instans trækker i mine ben, en anden trækker i den éne arm og en tredje i den anden arm, ikke også? Så sætter du ham bare i spænd. Og så tænker jeg: Hvad gør jeg nu. Trækker du armene til dig? Så tænker du, det kan også være lige meget, jeg skal bare fremad."

1.2.3 2c Mangler viden

Der var generelt en frustration over, at man mangler viden om, hvordan dyrene bliver smittet, og hvordan man kan komme ud af smitten, da S. Dublins smitteveje er ret u håndgribelig. Det blev pointeret at der er så mange mulige smitteveje, og ingen klare retningslinjer for, hvordan man kan komme fri fra smitten, noget der resulterer i stor forvirring blandt kolleger. Der var også en ret stor irritation over, at det er op til landmændene selv at beskrive, hvordan de vil komme ud af smitten, når man reelt ikke har den viden, der skal til.

Landmand 3: "Så kan man true med særslagninger og true med alt det – det er fint nok. Men det løser jo ikke problemet, når man ikke kan fortælle, hvor smitten kommer fra. (...) Så skal [/bør] man også kunne komme og sige, at du skal bare gøre sådan og sådan og sådan, så er det løst."

Nogle af landmændene havde været med i staldskoler eller erfagrupeer, men syntes, at det efter noget tid var svært at få noget ud af det. Der fremkom en masse synspunkter og forslag, uden at man rent faktisk vidste, hvad der virker. En af landmændene nævnte, at han havde forsøgt flere tiltag, men stoppede med det igen, da det gav mere arbejde, og der ikke kunne ses nogen gavnlig effekt. Resultatet var frustration over, at der er så mange uensartede råd, både fra kolleger og forskellige rådgivere og dyrlæger.

Landmand 6: "For fem-ti år siden tænkte man, at SEGES havde nogle ideer til, hvordan vi kom ud af det, men det er blevet meget sådan noget med, hvad man tror og hvad man synes. Der er stadig ingen som kan sige, sådan her kommer vi ud af Salmonella. (...) Og det er svært når der kommer en herud som rådgiver, og de siger "Jeg tror vi skal prøve et eller andet. (...) Altså hvis det koster 1/2 mio at prøve, så skal vi ikke tro... Den ene siger det ene, og der kan komme én anden i næste uge, og han tror noget helt andet. Så er det svært."

En af landmændene mente dog, at man ikke skal gøre det så kompliceret. Der er rigtig mange råd fra alle kanter, men han mente at løsningen på at blive fri fra S. Dublin lå i tre ting; at lade være med at bruge højtryksrenser, dyr der holdes i balance og det rette mindset hos landmand og ansatte.

Det blev pointeret, at besætninger kan gøre alt det rigtige i forhold til smittebeskyttelse, og alligevel blive smittet. I den forbindelse blev nævnt forskellige områder, man burde undersøge. Det kunne fx være gårde, der har været smittet med S. Dublin, men hurtigt kom i niveau 1 igen, for at se, om de har udviklet enkle løsninger, som kunne overføres til andre gårde. Der blev også nævnt en del u håndterbare smitteveje der bør undersøges. En af landmændene var ret sikker på, at han var blevet smittet via stæreflokkede, noget der vil være svært at forebygge, så længe man har åbne systemer og kører på græs.

En af landmændene undrede sig over, at nogle køer aldrig testede positive på Salmonellatests, mens andre tester positive hver gang, selvom de har gået i det samme hold hele livet. Der var også én, der havde erfaring med at dyrene "sanerede sig selv", uden at han havde ændret noget i sine rutiner. En landmand undrede sig også over, om der virkelig var en biologisk forklaring på tankmælksprøver, der ændrede sig fra en høj værdi til 20 point lavere på kun fem dage, eller om der kunne være andre forklaringer.

Landmand 13: "Der er et eller andet jeg ikke kan få til at hænge sammen i den smitte, der popper op (...) og det mest forfærdelige er, at man ikke kan se det på [dyrene]. Jeg kan i hvert fald ikke se det på de køer der egentlig har Salmonella, det kan jeg ikke engang se på ydelse, deres reproduktion eller noget som helst, eller størrelsen - du kan ikke se det. Du er nødt til at teste for at finde ud af det."

Der var også landmænd, der nævnte, at det bør undersøges om man kan fjerne S. Dublin smitte ved at levere gylle til biogas og kun bruge den afgassede gødning fra biogas på markerne.

Landmand 7: "Hvis det viser sig at smitten er væk ved at køre det over biogassen, så giver det mening at bruge det i stedet for. Altså det er jo for at hente noget energi og så få noget gødning tilbage, der er smittefri i stedet for at du kører gylle ud, hvor smitten ligger i."

Landmand 4: "Jeg vil sige, at vi mangler så meget viden om, hvordan hver besætning kan smitte og endnu mere viden om, hvordan slipper vi hurtigt og effektivt af med det. (...) Dem som kommer med reglerne eller finder ud af sådan noget, de burde jo også have den kuffert klar med, hvordan gør vi for at slippe ud af det, hvad har vi - hvad kan i få af køreplan for at [blive Salmonellafri]. Det har de ikke, de siger bare at vi skal være Salmonellafrie og... hvis I ikke gør det sådan og sådan, jamen så får I sanktioner og offentligt tilsyn og... vi skal komme efter jer og vi... finder også store regninger, men det er egentlig OK hvis de faktisk kommer og siger... hey, du skal gøre sådan og sådan, så skal vi nok hjælpe dig ud af det - vi har køreplan til jer og du skal gøre sådan og sådan, så er du fri. Men det har de jo ikke."

Et par af besætningerne var kommet i niveau 2, men havde fået påvist Salmonella Typhimurium og de pågældende producenter mente derfor at de ikke havde haft S. Dublin. De forklarede, at det ikke er muligt at skelne hvilken type Salmonella man har via mælkeprøver, da man måler på antistoffer i mælken, og både S. Dublin og Typhimurium resulterer i samme type antistoffer. De forklarede også, at de to forskellige Salmonellatyper skal håndteres forskelligt, da Typhimurium raser hurtig igennem besætningen, og kun kræver en kortere karantæne inden man er fri fra diverse restriktioner. De to landmænd har derfor haft store ekstraudgifter pga. restriktioner på salg af kalve osv., og mente at myndighederne burde arbejde for at finde en metode, som kan skelne hvilken type Salmonella en besætning er inficeret med.

1.2.4 2d Irritation over formen på Fødevarestyrelsens kontrol

Flere af landmændene udtrykte irritation over for kontrolbesøgene fra Fødevarestyrelsen, og særlig blev der nævnt en uforståelig høj timepris, uden at de fik nogle konkrete råd tilbage, som kunne bruges. Besøgene var mere demotiverende end motiverende, og en af landmændene nævnte, at han var mere ræd for at myndighederne ikke ville godkende det han lavede, end at besætningen ikke rykkede sig nærmere niveau 1. Han fortalte også, at det tager frygtelig lang tid for dyrlægen at udfylde informationer inden kontrolbesøg, og hvis der er det mindste galt, så bliver handlingsplanen kasseret og skal laves om. En landmand pointerede, at det tager to år inden en kalv bliver til en ko, så det tager tid at lave ændringer i en besætning. Derfor mente han, at det ikke giver mening med to kontrolbesøg om året. Generelt så landmændene kontrolbesøgene som et nødvendig onde, til en alt for høj pris.

Landmand 6: "Så giv os da en bøde, hvis det er fordi de skal have nogle penge ind i kassen eller for at prøve at straffe os eller hvad det er. Jeg synes det andet er noget underligt noget."

Landmand 9: "Den første kontrol.. jo altså jeg kan jo godt forstå man vil lave nogle stikprøver måske og se handlingsplanen og sige okay (...), men at der skal betales kontrolbesøg to gange om året indtil man bliver fri for Salmonella, det er fuldstændig tåbeligt."

En af landmændene pointerede, at Fødevarestyrelsen godt kunne arbejde med kontrollerende rådgivning eller rådgivende kontrolbesøg. Så ville selve kontrolbesøget også være med til at motivere til at lave ændringer. Der var også én som nævnte, at han var tilfreds med kontrollen fra Fødevarestyrelsen, og nævnte at besøget var meget konstruktivt og kontrolløren kom med flere gode inputs.

Landmand 15: "De gode kontrolbesøg - jeg som landmand skal selvfølgelig være åben og fornuftig og snakke ordentlig til kontrollanten og være modtagelig, men hvorfor må kontrollanten ikke fortælle mig, at det der ikke er så smart - det er på kanten.. det laver du lige om til næste gang. Også hvis det kommer igen, så får du en kæmpe bøde. Altså herude ved mig, hvor jeg har mine medarbejdere, så er det i orden at lave en fejl, men det er ikke i orden at lave den samme fejl to gange, for så har man ikke lært af den fejl man havde."

Landmand 11: "Jamen det er jo at motivere landmændene, ved at hjælpe landmændene, i stedet for at dunke dem oveni hovedet - det er ligesom at du skubber hunden ind i hundeburet. Så stritter den imod med bagbenene, men hvis du lige kaster en hundekiks derind, så går den lige så fint derind."

1.3 Tema 3 Motivation for at sanere for S. Dublin

1.3.1 3a Blodprøver er ok

De fleste nævnte, at der ikke var noget problem med at tage blodprøver, og nogle tog også ekstra blodprøver for selv at holde øje med smitten. Ikke alle var motiverede til at få dem taget, da de mente, at der mangler viden om, hvordan de konkret skal bruge resultaterne fra blodprøverne, og det koster ret meget hvert år. Én påpegede, at det burde være unødvendigt at tage blodprøver af dyr, som alligevel skal slagtes, og som går isoleret fra andre dyr.

Landmand 6: "Og jeg synes jo det er lidt spild, at vi skal tage blodprøver deroppe [på den anden gård], fordi.. de dyr vi har sat derop, de går der, fordi de skal slagtes."

Landmand 8: "Nej - jo det er selvfølgelig også en udgift, men det hører ligesom med - hvis ikke vi tog dem, så vidste vi heller ikke, hvor vi var henne."

1.3.2 3b Bøvlet

Flere af landmændene nævnte, at der er meget ekstra arbejde og hensyn der skal tages når man er i S. Dublin niveau 2. En af landmændene havde skole-besøgslandbrug, og det var en af flere måder på at rekruttere nye elever til gården. De kunnen ikke være besøgslandbrug, så længe de var i niveau 2, og det kostede en masse bøvl at skulle søge nye folk på andre måder. Det blev også nævnt, at man ikke kunne invitere erfagrunder eller staldskoler til gården, og at inseminører og andre besøgende skulle sørge for at besøge gården sidst på dagen og efter alle besøg i niveau 1 besætninger, for at undgå at viderebringe smitten. Selv om der i niveau 1 stadigvæk skulle tages mange forholdsregler for ikke at få Salmonella ind i

besætningen igen, var der flere af landmændene i niveau 2, som gerne ville arbejde for at komme i niveau 1, dels for at undgå alt ekstraarbejde som niveau 2 medfører, som bl.a. at stå tidlig op og trække kalv ud af kælvningsboksen, og dels for igen at kunne sælge sine kalve til en dansk kalveproducent.

Landmand 2: "Dyrevelfærdsmæssigt, så er det jo ikke [et problem], eller sundhedsmæssigt kan du jo sige. Men der er nogle ekstra rutiner og alle mulige ting, og der er noget ekstra vask og noget ekstra kalkning og.. der er nogle dyr som skal til Holland, som vi da hellere vil sælge i Danmark, (...) eller førstekalvs[køer](...), fordi de har et højt Salmonellatal, men de giver jo stadig 37 og 42 kg mælk, ikke? Det er jo ikke dem man vil af med jo. Det er hellere den som giver 25 [kg mælk], men den har ingen Salmonella, så det er da irriterende at have Salmonella, så man gør da hvad man kan for at komme ud af det."

En af landmændene mente, at det ikke nødvendigvis er sværere at komme af med S. Dublin i en stor besætning, da der er større mulighed for at indføre faste procedurer med et større antal medarbejdere.

Landmand 8: "Der er selvfølgelig nogle flere medarbejdere, men når først man har lært dem det, så er det jo sådan det er, og så tænker jeg egentlig, at jo større man er, jo nemmere har man ved at indføre fuldstændige procedurer for hvordan man gør tingene og lave planer så ingen er i tvivl om det. Og det tror jeg måske - det kan jeg i hvert fald se på den ene af vores naboer at han går jo alene og det er lidt mere tilfældigt, hvordan tingene foregår der. Det er jo lige-, hvad han kan nå den dag -agtig."

1.3.3 3c Faglig stolthed og status

Det blev nævnt, at der er blevet en hårdere tone imellem landmænd i S. Dublin niveau 1 og landmænd i niveau 2 besætninger. Der bliver set ned på landmænd i niveau 2, og de fornemmede, at de øvrige tænker "man bare kan tage sig sammen", og at *det er noget pjat man ikke kan komme ud af det.*" Niveau-2 landmanden følte sig som en dårlig landmand, som ikke var god nok til at passe sine dyr. Han var samtidig også bange for at skulle bringe smitten videre, f.eks. hvis kvierne brød ud af folden og løb over til naboen".

Landmand 13: "Fordi man føler sig - når man har en besætning, som der er angrebet af Salmonella, så føler man sig en lille smule som en dårlig landmand, fordi du ikke er god nok til at passe de dyr. (...) Det kræver faktisk en dygtigere landmand at komme ud af det [Salmonella] end en der ikke har brug for at komme ud af det"

Andre nævnte derimod, at tonen har været værre før, inden smitten blev så udbredt som den er nu. Hvis man havde haft Salmonella i besætningen i mange år, tænkte man ikke længere over, at det var flovt at være i niveau 2. Der er så mange, der bliver smittet, også besætninger med høj ydelse, og det går den forkerte vej med antallet af smittede besætninger. Men der var forståelse for, at landmænd i niveau 1 kunne være skeptiske og bange for at blive udsat for smitte fra gårde med Salmonella, fx. via maskinstationen, hvis maskinerne kom direkte fra en gård med Salmonella.

Den faglige stolthed i sig selv var nævnt som motiverende. Producenterne ville gerne kunne vise sin besætning frem for sin erfagruppe, og vise at de kunne komme ud af S. Dublin niveau 2. Som fodermester ville det også være godt at have på sit CV, at man havde hjulpet en ejer med at blive fri fra S. Dublin.

Landmand 9: "Og jeg vil også gerne være.. det er nok også fagligheden altså. Kan jeg blive fri? (...) Hvis mange af protokollerne også er gavnlige overfor ydelse og anden smittefare, så er det okay med mig."

Derimod blev det nævnt som demotiverende, hvis man blev bedt om at lave noget der ikke gav faglig mening.

En af landmændene savnede opbakning og fokus på, at dem der er i S. Dublin niveau 2, ikke nødvendigvis er dårlige landmænd, men knokler for at komme ud af niveau 2. En anden landmand påpegede, at hans motivation til optimal pasning og smittebeskyttelse, og til at tage fat i eventuelle udfordringer med sygdomme var den samme, uanset om han havde Salmonella eller ej -underforstået, at han behøvede ingen ekstra incitamenters for at motiveres. da han altid tager fat i de udfordringer der kommer.

1.3.4 3d Mindset og stædighed

Flere af landmændene nævnte, at sanering af S. Dublin handler meget om hvilket mindset man har, og om man er vedholdende. De forklarede, at man som landmand skal fortælle sig selv, at der skal gøres noget ved det her, for ellers sker der ingenting. En landmand, som var kommet i S. Dublin niveau 1, efter mange års kamp med S. Dublin i besætningen sagde, at hans motivation havde været, at han fik vide at det ikke kunne lade sig gøre at bliver fri for S. Dublin. Han anså det rette "mindset" som vigtigt, sammen med "dyr i balance" og "ingen højtryksrensning", for at komme fri fra S. Dublin.

Landmand 1: "Det er fordi de siger, at det ikke kan lade sig gøre, og så skal det (...) kunne lade sig gøre! Det kan det også (...) men det er sindssygt hårdt arbejde. Det er et mindset, der skal arbejdes ind. (...) Men der er de tre ting. Det er [undlade] højtryksrensning, det er mindset og det er dyr i balance. (...) så er de frie. Så simpelt er det faktisk."

En af landmændene påpegede, at det han virkelig fokuserede på, det løste sig altid, så han var sikker på, han nok skulle komme ud af niveau 2. En anden pointerede, at man sandsynligvis kan lave en eller anden løsning på alle ejendomme, for at komme fri fra Salmonella Dublin. Det ville derfor være vigtigt at forsøge at få dem, der er ligeglade med Salmonella, med på holdet, så de ikke kunne ødelægge det for de andre. Men han mente også, at strengere regler og mere kontrol vil virke modsat. En tredje landmand pointerede, at det er vigtigt at belyse, hvilke fordele der er ved at komme ud af niveau 2, da mange måske har svært ved at se det.

Landmand 13: "Det er fokus man skal have på det, og det er sådan, at alt hvad man virkelig bruger hjertet til eller man virkelig fokuserer på, det løser sig altid.. (...) så kommer man ud af det... det er jeg sikker på."

Landmand 10: "Der er selvfølgelig nogle gamle ejendomme rundt omkring, hvor tingene ikke er bygget efter den måde man gør det på i dag, og hvor det måske ikke er lige så nemt at holde alle ting adskilt, altså gødning og sådan, men... mon ikke - jeg tænker næsten, at man kan lave en løsning på alle ejendomme på en eller anden måde." (...) Men, hvordan man kan ændre deres [dem der er lige glade med S. Dublin] syn på det, det... det ved jeg ikke... for jeg kunne også godt forstille mig, at endnu mere kontrol og endnu strengere regler sådan nogle steder, det bare ville gøre det endnu værre på en eller anden måde. Jo mere kontrol og jo mere opfølgning, jo mere sure og tvære bliver de."

En anden strategi for at holde motivationen oppe, når man er i S. Dublin niveau 2 er at glæde sig ved det man laver og lade nogle af problemerne blive inde ved skrivebordet beskrev en landmand. Modsat var der en der nævnte, at han var ret sikker på, at der ville komme flere indskærpelser, f.eks. i forhold til økonomi ved slag af dyr, og var derfor fast besluttet på at arbejde sig ud af niveau 2 status, og at det nok skal lykkes på et tidspunkt.

Landmand 4: "Når man går derude, så skal man glæde sig ved, hvad man laver og til tider bare glemme alt det der.. når man går over til kalvene og de hopper og danser og er glade, så skal man ikke gå at tænke på at "du har måske Salmonella og skal måske ud og skydes"."

Landmand 5: "Der skal jo nok blive flere indskærpelser, er jeg ret sikker på, og der kan også blive noget med, at der rent faktisk bliver noget økonomisk på et tidspunkt, når der skal slagtes dyr og sådan noget."

Det blev også pointeret, at det er en fælles beslutning og fælles opgave i landbrugssektoren at skulle sanere for Salmonella, for at få en bedre sundhed i de danske besætninger.

1.3.5 3e Praktisk rådgivning

Der var forskellige erfaringer med rådgivning og hjælp til at komme ud af S. Dublin niveau 2. En af landmændene havde rigtig dårlig erfaring med rådgivningen fra SEGES. Han mente, at de mangler den praktiske erfaring som skal til, for at kunne hjælpe den enkelte landmand. Han ville meget hellere betale en dygtig dyrlæge eller snakke med kolleger, som kan foreslå praktiske løsninger. Det var også vigtigt for ham, at have én at sparre med, og kunne ringe til og spørge til råds. En anden nævnte også, at det er vigtigt at tage dyrlæger med på råd, for at få praktisk viden om, hvad der kan lade sig gøre, særlig i forhold til reglerne.

Landmand 1: "Jeg vil kun betale den rigtige dyrlæge. Jeg vil betale den der kan omsætte tingene, den der kan omsætte til handling, den som kan få [bugt] med tingene. Den som kan få tingene sat i system."

Flere andre havde derimod gode erfaringer med rådgivningen fra SEGES Innovation, og havde fået gratis rådgivningsbesøg kort tid efter de var kommet i S. Dublin niveau 2. En af landmændene nævnte, at han selv skulle opsøge og sætte sig ind i problematikken omkring S. Dublin. Han syntes derfor det var godt med et rådgivningsbesøg fra SEGES, til at holde fokus. Én anden nævnte, at han havde haft et rigtig godt rådgivningsbesøg af en dyrlæge fra SEGES, og mente at det er noget Fødevarestyrelsen burde understøtte. Efter to besøg skulle han betale for yderligere besøg, og han mente, at en sådan rådgivning burde være gratis at modtage f.eks. to til fire gange om året. Han kunne også ønske sig en opfølgning, efter han var kommet ud af niveau 2, for at få hjælp til hvad der skal fokuseres på, så han ikke falder tilbage til niveau 2 igen. I dag er denne type rådgivning desværre ikke længere gratis.

En landmand gav udtryk for, at der er brug for et planlægningsredskab, som kan holde styr på, hvordan man skal håndtere de forskellige analysesvar man får, i forhold til hvilke dyr der skal sælges, slagtes etc.

Landmand 13: " det bør faktisk være gratis, det bør være sådan, at man kan ringe når det skal være, og sige "ved du hvad, nu har jeg simpelthen behov..." -.....- altså de skal ikke stå herude hver anden dag, men.. f.eks. så kunne man sige, to eller fire gange om året eller sådan noget."

Landmand 11: "...et eller andet bedre redskab på computeren til at følge en strategi, hvor man kan.. holde styr på [testsvarene] - når vi vil til at teste.. noget hjælp til det [foreslå handlinger ud fra testsvar]. (...) Fødevarestyrelsen kommer ikke og hjælper med en strategi som sådan. De siger bare sådan..."

Én landmand nævnte at det gav god mening med kontrolbesøg fra Fødevarestyrelsen, og på den måde få et syn udefra, på hvad der burde gøres anderledes for at komme ud af Salmonella, mens andre nærmere var irriterede over deres kontrolbesøg, som kostede rigtig mange penge, uden at de selv fik noget rådgivning tilbage. Flere af landmændene ønskede mere rådgivning fra Fødevarestyrelsen, i stedet for kontrol.

Landmand 8: "Så har vi jo kontrol fra Fødevarestyrelsen. Han kommer også med mange ting sådan, han er meget konstruktiv, det synes jeg egentlig fungerer meget fint."

Landmand 2: "Den der [kontrol] er jo bare irriterende, for vi ved jo godt, at vi har Salmonella og hvad vi skal gøre, og det hjælper jo ikke noget, at de kommer inde fra Fødevarestyrelsen og går rundt og siger.. Det er som om, at de bare ser efter om vi gør det som vi skal gøre. Selvfølgelig gør vi det, for det er jo bøvlet at have Salmonella."

Der var forskellige erfaringer med erfagrupeer eller staldskole. En af landmændene foreslog, at man burde slippe for to kontrolbesøg, hvis man er med i en erfagruppe eller staldskole, hvor en dyrlæge er tilknyttet. Han havde haft stor gavn af en sådan gruppe, som desværre var stoppet, så han savnede at have andre landmænd at snakke med, som var i samme situation som han selv, fordi de også selv kendte forholdene og udfordringerne. Han foreslog, at man evt. kunne fortsætte gruppen uden en dyrlæge, men det var rart nok med én, der er faglig stærk, som kan lave og sørge for at de holder dagsordenen og tage referat. I en

sådan gruppe kan man være ærlig om, hvordan det går, og man kan spejle sig i og snakke med dem, der har samme problem som én selv. Man bliver også holdt op på de ændringer, man har lovet at lave inden næste besøg. En anden landmand nævnte dog, at man ikke nødvendigvis diskuterer sine Salmonella-udfordringer med andre kolleger, da man går og "dukker sig" når man har "sådan noget". Han opfattede landmænd som værende meget forskellige, og nogle ville gerne prale sagde han, så han ville hellere lytte til ekspertise udefra, mens erfagrupper måske fungerede godt for andre. Andre igen nævnte, at erfagrupper eller staldskoler med en "guru" som inviteres til at fortælle, hvad man skulle gøre, ikke nødvendigvis var motiverende.

Landmand 11: "Det er også sådan, så har man nogle til at stramme buen og få motiveret én, og man vil jo gerne komme og sige, jamen mine kalve er stadigvæk frie og det går godt og.. (...) så det motiverer én i stedet for at demotivere."

Landmand 13: "Jeg vil sige, at hvis jeg blev inviteret til en erfagruppe sammen med nogle landmænd, så (...) - jeg tror ikke rigtigt at det duer, fordi.. du ved bønder er meget forskellige og bønder har forskellige måder at fortælle, og bønder vil gerne prale lidt og.. nej jeg tror det er én fra SEGES, der skal komme."

En af producenterne nævnte, at han havde god kommunikation med og hjælp fra både SEGES og Fødevarestyrelsen, særlig i forhold til diverse regler omkring Salmonella Dublin, da hans egen dyrlæge ikke vidste så meget. Han anbefalede, at folk selv kontaktede Fødevarestyrelsen for at få viden om regler mm. Han mente at landmændene generelt er oplyste om, hvordan Salmonella skal bekæmpes i praksis, og at man altid kunne ringe til SEGES, hvis man havde spørgsmål. En anden landmand savnede derimod nyhedsbreve eller lignende omkring S. Dublin status, med information om status på, hvordan Salmonella situationen er på landsbasis, hvordan den spreder sig, og evt. information, hvis der kommer ny viden. Det vil kunne motivere nogen, særligt hvis smitten reduceres. Et sådant nyhedsbrev kunne sendes til både niveau 1 og niveau 2 besætninger, da alle har en fælles interesse i at blive opdateret på den nyeste viden. Praktiske eksempler på hvordan besætninger er blevet fri for Salmonella kunne også være fint til inspiration.

1.3.6 3f Symptomer har betydning

Flere landmænd nævnte, at hvis deres dyr blev syge af Salmonella, så vil de helt klart være motiveret for at få Salmonella ud af besætningen, for at opnå sunde og raske dyr igen. Men ofte så de ingen symptomer, og de oplevede at det godt kunne være en højtydende ko, der stod med de højeste Salmonellatal.

En landmand kunne dog godt fornemme, at dyrene ikke ydede som forventet eller ikke fungerede helt på samme måde som de dyr der var fri fra Salmonella Dublin. Smitten virkede dog flygtig, hvor et dyr som havde Salmonella kunne være rask en måned senere. Der var flere der nævnte, at det var svært at vide, om køerne kunne have haft en højere ydelse, hvis de ikke havde Salmonella.

Landmand 8: "Det er rigtigt svært at sige [om vi kunne mærke noget på dyrene]... Sidste vinter havde vi problemer med kalvene, og det var lidt udefinerbart. Man tænker måske, at alle har jo nok et lidt dårligere immunforsvar og tager lidt mere imod alverdens sygdomme. Og hos køerne har vi egentlig ikke kunnet mærke noget. Vi har ikke haft flere sygdomstilfælde eller noget, men vi har heller ikke rigtig haft - eller jo vi har lidt ydelsesfremgang, men vi ville jo gerne have lidt mere, men det.. det kan vi simpelthen ikke. Vi justerer og justerer og justerer, men det kommer ikke sådan rigtigt."

1.3.7 3g Økonomisk gulerod

For mange producenter var der ikke ret store økonomiske konsekvenser af at have S. Dublin. De kunne ikke se det på ydelsen, og de kunne fint sælge deres kalve med Salmonella til Holland. Det er de forskellige tiltag for at komme ud af niveau 2 som koster, og nogle mente, at der burde være en større økonomisk gulerod for at komme over i niveau 1. En af landmændene pointerede, at det ville motivere flere til at gøre en indsats, hvis de fik valuta for deres investeringer for at blive Salmonellafrie, f.eks. med merpris på kød eller mælk ved eksport.

En af landmændene i niveau 1 mente, at det godt kunne være lidt dyrere at være i status 2, mens flere andre pointerede, at det allerede er dyrt at være i niveau 2, og hvis man bliver mere presset på økonomien, så giver det en skævvridning, og flere må stoppe med at være mælkeproducenter. De udgifter der blev nævnt, er udgifter til kontrolbesøg, blodprøver og ekstra opstaldning, hvis man ikke kan sælge sine dyr. Én producent pointerede, at de fik en noget lavere pris for de kalve, de solgte til Holland, i stedet for i Danmark.

Flere af landmændene valgte at betale for ekstra mælkeprøver af alle deres køer, for hurtigere at komme ud af Salmonella niveau 2, ved at slagte køerne med de højeste antistofværdier. Det koster at teste sig ud af Salmonella, plus slagt af højtydende dyr, så økonomien var for mange en motivation til at komme ud af niveau 2. Det blev foreslået, at der burde være gratis rådgivning og tilskud til at få taget blodprøver osv.

Landmand 13: "(...) mere gratis rådgivning og måske også et tilskud til at få de blodprøver taget. Det behøver ikke være gratis, men... det er så også et krav fra Fødevarerstyrelsen at vi skal tage de blodprøver."

1.4 Tema 4 Lovgivning om testning

1.4.1 4a Blodprøver i en overgangsperiode

Der blev stillet spørgsmålstejn til de nye regler, som betyder at man kommer tilbage i S. Dublin niveau 2, hvis en blodprøve tester positiv for Salmonella, efter besætningen er kommet i niveau 1. Det betyder, at de stopper med at tage blodprøver straks de er kommet i niveau 1, for ikke at risikere at falde tilbage til niveau 2. Dermed kan de ikke længere bruge blodprøver til systematisk at holde øje med Salmonella-niveauet i besætningen, for at slagte eller sælge dyr med høje værdier. Tidligere har det været muligt at have et par

test-positive prøver, inden de kommer over i niveau 2, noget landmændene syntes der havde været rigtig godt.

Landmand 1: "Og ellers så synes jeg, at det er lidt latterligt af Fødevarestyrelsen at lave de regler, der gør at vi ikke kan teste [nogen dyr på] ejendommen, hvis vi er status 1, uden at, hvis vi fanger en, så falder den ned i status 2., altså hvis vi finder en [med antistofniveau] over 50 i en blodprøve. Og det gør jo, at da vi var fri første gang, der holdt vi op med at teste med det samme, for hvis vi fandt en, så ville vi ryge tilbage til status 2 igen, og det koster jo."

Landmand 2: "De tilbageholder jo folk fra at gøre en indsats, for.. tager man en blodprøve, så er du status 2 og så kan der gå 2 år før du kan komme i status 1 igen."

Det blev foreslået, at alle besætninger burde testes, også dem der er i niveau 1, for at se hvor mange der reelt er helt fri for S. Dublin. Men det skulle selvfølgelig være uden konsekvenser for landmanden. Dette for at se hvor megen smitte, der faktisk er i de danske besætninger.

Landmand 9: "Jeg er lidt uforstående overfor, at man ikke tør tage de tests i de besætninger der er fri.. uden konsekvens for landmanden, men der skal I så have gjort det internt, fordi når man gør det offentligt og det viser sig der er mere [Salmonella], så skal man i hvert fald have det godt tænkt igennem. Fordi nu har vi arbejdet os selv op i et hjørne synes jeg, hvor det er rigtig svært at komme godt ud af det igen. Vi skal have tænkt godt igennem, hvordan vi kommer ud af det her, fordi jeg tror ikke vi bliver fri. Så skal det præsenteres som en smittebærer eller minimeringsplan et eller andet, ja ja.. vi bliver ikke fri."

1.4.2 4b Bevise sin uskyld

Nogle af landmændene havde oplevet at de kom i S. Dublin kategori 2, selv om de ved analyser i gødningsprøver havde fået påvist S. Typhimurium og ikke S. Dublin. En landmand udtalte, at man ikke kan afgøre, hvilken Salmonellatype der er dannet antistoffer imod, hverken i blodprøver eller mælkeprøver. Selv om der både var atypisk forløb og påvist Typhimurium smitte i hans besætning, mente Fødevarestyrelsen, at de ikke kunne garantere, at besætningen ikke også havde S. Dublin, når der var udslag i mælkeprøverne. Landmændene mente derfor, at Fødevarestyrelsen burde finansiere gødningsprøver som kan afgøre hvilken type Salmonella det er, inden man kommer i kategori 2 for S. Dublin, da de to salmonellatyper udløser stor forskel på karantænetiden og den økonomiske konsekvens for landmanden. De var frustrerede over, at de selv skulle bevise deres uskyld, når der ikke var nogen nem måde at gøre det på.

Landmand 15: "Jeg synes jo, at jeg havde så mange argumenter for at sige, at jeg har haft Typhimurium - I siger selv der kommer antistofændringer på den, og det fortalte de mig fra starten af. Så synes jeg jo, at jeg er temmelig uskyldig indtil det modsatte er bevist, fordi jeg synes der var så meget der pegede i retning af, at det her ikke var en dublin."

Det blev også pointeret, at der er en risiko for, at man tager prøver på forkert måde, og kan komme til at miste dyrebar tid, da man først får besked helt til sidst, når alle prøver er taget, om man har fulgt den rigtige procedure. En af landmændene ønskede en tættere opfølgning, så man undgik at lave fejl undervejs.

Landmand 15: "Jeg misser en masse tid, så det er skønnest, hvis man kunne sige, okay du har taget det første hold prøver og den er godkendt.. første step - slut - færdig, godt du går i gang med næste step.. godkendt, i orden.. du går i gang med sidste step, godkendt - i orden, så skal du bare have tanken og så er du færdig."

En af landmændene undrede sig over, at værdierne i mælkeprøver for S. Dublin kunne ændre sig rigtig meget (20 point) på kun fem dage. Hans pointe var, at der generelt er så mange spørgsmål omkring S. Dublin som der ikke er svar på, og var derfor generelt irriteret over, at han skulle svare på en række spørgsmål om S. Dublin, når der mangler så megen grundlæggende viden om smitten. Han ville derfor kræve skriftligt svar fra Fødevarestyrelsen på en række spørgsmål ved næste kontrolbesøg.

Der blev også nævnt, at de fleste besætninger med S. Dublin var malkekvægbesætninger. Han mente det ville give et mere rigtigt billede, hvis alle prøver var blodprøver i stedet for mælkeprøver, ligesom for kødkvægbesætninger.

1.4.3 4c Stadig smitte i niveau 1 besætninger

Det blev påpeget, at selv om besætninger er i niveau 1, er de ikke nødvendigvis frie for Salmonella. Dermed vil der altid være en risiko for smitte. En af landmændene havde været i S. Dublin niveau 1, men var kommet i niveau 2 igen, uden at have lavet noget om. Han mente at årsagen kunne være dyr der var blevet stressede, og dermed fået højere Salmonella tal. Han syntes også på en eller anden måde at det er forkert at komme i niveau 1, når man stadig har dyr der går med Salmonella, men syntes også det var svært at sige, hvor man skal sætte grænsen for Salmonellastatus. Flere af landmændene nævnte, at dersom man vil udrydde S. Dublin, burde grænsen for S. Dublin værdi være 0. Et andet forslag var at lave flere niveauer, så man kunne følge om niveauet var stabilt nede, og hvor stor risikoen var for at smitte videre.

Landmand 7: "For at det [smitten] er væk, er den nede på eller tæt på nul. Så skal man have nogle flere grupper igen, som man havde før, så det er 1, 2, 3 og måske en 4 også, for at.. når den er nedadgående og stabil nede, og så bliver [antistofværdier i mælkeprøver] på 5 eller 10 eller noget i den duer, så kan man sige, at sandsynligheden for at smitte ikke er ret stor."

1.5 Tema 5 Sygdomsforebyggelse

1.5.1 5a Heler sig selv

Der blev nævnt, at andre kollegaer, hvis besætninger der havde været smittet med Salmonella, var kommet ud af det igen, uden at de havde gjort noget. Der var også én, der havde tilsat syre i vandet, inspireret af en

nabo, som var kommet fri af Salmonella med denne metode. Men det hjalp ikke i hans egen besætning, og han spekulerede på, om der kan være flere typer af Salmonella som giver udslag i mælken, hvor nogle måske kan slås ned med syre, og andre kan ikke.

Landmand 8: "Jamen jeg tænker jo lidt at vi fik Salmonella pga. en eller anden stress faktor da vi købte nogle dyr ind for godt et år siden, og så tænker jeg måske at den smitte er gået lidt i ro, for nu er der jo ro på besætningen, altså det kører bare stille og roligt derudad. (...) Det er ikke sådan at det har kørt op og ned, det har bare gået stille og roligt nedad - stille og roligt den rigtige vej hele tiden."

1.5.2 5b Håndterbare smitteveje

De forskellige landmænd havde forskellige erfaringer og forslag til hvilke tiltag, der kunne gøres for at reducere S. Dublin smitten.

Flere nævnte, at gødningshåndtering var en af de store smitteveje, og de havde fokus på egne transportveje af gødning på gården, og på biogas til og fra gården. Nogle nævnte, at der hentes gylle til biogas på gården, men de var ikke bekymrede for smitte, da biogaslastbilerne ikke kørte de steder, hvor landmanden kørte foder. Én nævnte, at de havde en udfordring med at fodermiksevognen kørte samme vej som gyllevognen. Han havde taget et billede en dag, hvor der var kommet sne, for at vise og motivere markfolkene til ikke at spilde så meget gylle på vejen.

Risiko for smitte via gødning fra dyretransport på offentlige veje blev også nævnt, og en af landmændene var skeptisk ved brug af kviehoteller, pga. smitterisici fra transport. Han kunne dog også se, at det ville være frygtelig svært for bedrifter som har behov for kviehoteller, at skulle beholde dyrene hjemme på egen drift.

Landmand 10: "Der kunne godt være noget med kviehoteller og sådan noget, hvor man er status 2 og hvor meget man egentlig skal have lov til at ligge at køre rundt med sine dyr og på offentlige veje. For nu har vi jo en her der kommer forbi nærmest hver dag med kvier, som jeg ved der er status 2, og der render jo gødning ud af sådan en vogn, det kan jo ikke undgås."

En af landmændene var dog træt af kommentarer om smitterisici ved kørsel af gylle mellem hans egne gårde, da han mente, at risikoen var meget større ved kørsel fra f.eks. maskinstation eller andre som kører mellem forskellige gårde/ejendomme.

Landmand 6: "Vores gyllevogn kører bare mellem vores egne gårde. Prøv lige at snakke med maskinstationen om det, for de kører rundt til de forskellige gårde. Jeg mener, vores gyllevogn udgør en meget, meget lille risiko i forhold til den gyllevogn eller biogaslastbil eller DLG bil eller alle mulige andre biler, der kører mellem alle ejendomme."

En anden landmand var forsigtig med at bruge gylle på græs, som skulle afgræsses, og brugte kunstgødning i stedet. En tredje sørgede for at vente minimum fire uger fra gyllen blev spredt ud på marken til de hentede græs hjem igen. Han pointerede også, at gyllen helst ikke skulle være på græsset, men nede i jorden.

Der blev også nævnt, at man skal sørge for god goldkofodring og fodring med den bedste råmælk for at få robuste kalve og undgå diarree. Kalve som skranter på grund af dårlig råmælk eller andet vil også have lettere ved at få Salmonella. Man skal sørge for, at kalven fjernes fra koen umiddelbart efter den er født for at undgå smitte fra ko til kalv, beskrev han. Desuden nævnte flere at der skulle fokuseres på vask af kalvehytter på egen vaskeplads, i god afstand fra hytter med kalve i.

Generelt var der fokus på hygiejne, og vigtigheden af, at alle medarbejdere er med og følger procedureerne. Dette blev nævnt som en udfordring, særlig hos de yngste medarbejdere.

Landmand 7: "Altså de unge mennesker, de skal have det at vide, fordi de tænker det er lige meget. De kan godt vade ind med støvler og gå ud uden at vaske dem af - det er der nogle af dem vi har haft der lige skulle have banket ind."

Rotter blev nævnt som en mulig smittekilde til Salmonella, da der tit er en forøgelse af smitte om efteråret. Det blev dog påpeget, at det sandsynligvis først og fremmest gælder smitte af *S. Typhimurium*, da de besætninger der bliver smittet om efteråret hurtigt kommer ud af det igen.

1.5.3 5c Modstandskraft mod sygdom

Flere af producenterne mente, at i besætninger med Salmonella oparbejder dyrene en vis immunitet mod Salmonella Dublin, og bliver derfor ikke synligt syge. Særlig én af besætningerne havde været hårdt ramt af *S. Dublin* smitte, hvor flere af køerne var døde. Ejeren mente, at dette var fordi tankmælksprøverne havde vist 0 antistoffer i flere år, og dermed ingen modstandskraft hos dyrene. Samtidigt mente flere, at når en ko er blevet smittet med *S. Dublin*, så ligger smitten latent i koen, selv om den er blevet rask. Smitten kan bryde ud igen ved stress faktorer som kælvning, transport, foderskifte o.l., for senere at gå i sig selv igen.

Landmand 10: "Ja, altså vi prøver så vidt muligt at have styr på det, men der sker jo et eller andet med en ko der har [Salmonella]. Den har det jo egentlig for livstid, men det kan godt være i bero, men når den så har været gold og kælvet, så sker der et eller andet i koen, hvor det kan bryde ud igen."

Der var flere der pointerede, at selv om de ikke kunne se nogen symptomer på sygdom ved køerne, var flere af de tiltag, der var sat ind for at forebygge og bekæmpe Salmonella, gode i forhold til at forebygge andre sygdomme.

Landmand 5: "Det tager da noget [arbejdskraft at arbejde med Salmonella], men det er jo også nogle af de ting som vi siger vi bruger ekstra tid på, som at vaske og desinficere osv., det er jo noget der også er givet godt ud andre steder .. det er jo ikke for at vi stopper med at gøre nogle ting nu."

En af landmændene mente, at man i stedet for at bruge en masse penge på kontrolrapporter, spørgeundersøgelser etc., så burde man bruge pengene på at udvikle en vaccine. En anden pointerede, at vi helst ikke vil vaccinere vores dyr i Danmark, og mente at man i stedet bør finde et foderadditiv som kan hindre koen i at smitte videre.

Landmand 9: "Vi skal helst finde et additiv i foderet, hvor vi kan få så meget ro i koen, at Salmonella ikke kan komme ud af koen."

1.5.4 5d Praktiske barrierer

Manglende muligheder for at isolere smittede dyr fra resten af flokken blev nævnt som en mulig barriere for at blive fri for S. Dublin. Dette var særlig aktuelt, hvis kun nogle af dyrene i et hold var smittede, og gjorde det svært at kunne komme helt fri fra smitten. Opstaldning af kalve ved økologisk produktion blev nævnt som en særlig udfordring, da de ikke må sælge småkalve, men først sælge fra de er 3 måneder gamle.

Landmand 1: "Det er 75 dage længere du skal holde dine kalve, det er du ikke gearet til. Så kan man sige, jamen I skal bare købe nogle flere hytter, ja det er superfint, men hvor (...) skal vi stille dem henne. (...) Miljøreglerne siger at vi ikke må sende dem ud på marken og (...) man kan ikke rende sådan en hel ejendom rundt for at give kalve. For de skal være miljøgodkendte. (...) Så du knipser ikke bare med fingrene, og så er det sket. Så skal du sende en ny miljøansøgning ind til kommunen og den tager i hvert fald et halvt år at få lavet, ikke."

De praktiske og fysiske rammer, som de arbejder ud fra, betød at det nogle gange var praktisk umuligt at følge råd, der bliver givet om forebyggelse af S. Dublin. Det kunne f.eks. være rengøring af kalvehytter som burde flyttes til et andet sted, hvor der imidlertid ikke var adgang til vand til at vaske kalvehytterne med.

En anden udfordring var at sørge for, at alle medarbejdere fulgte handlingsplanen, særligt udfordrende var det med de unge elever fra landbrugsskolerne eller ungdomsskoleelever med fritidsarbejde, som en landmand også havde ansat. Selv om de var blevet orienteret om smittebeskyttelse osv. i handlingsplanen, så tænker de sig ikke nødvendigvis om.

1.5.5 5e Gårdsspecifik handlingsplan

Flere landmænd udtrykte, at de ikke nødvendigvis kikkede på handlingsplanen for bekæmpelse af S. Dublin, da de i forvejen havde procedurerne på plads i den daglige rutine. En af landmændene mente, det var spild af tid at lave en plan, hvor han skulle skrive det ned, som han allerede gør i dag, og han virkede lidt provokeret over det.

Landmand 3: "Det giver ingen mening for mig, at skulle til at gøre det én gang til, som om vi har glemt det. Nej det har vi ikke."

Landmændene brugte særligt handlingsplanen, dengang handlingsplanen blev lavet første gang, for det var en god øvelse, der gav overblik over potentielle smitteveje. Flere nævnte, at det derefter blev et dokument som dyrlægen holdt ved lige, ved at opdatere med eventuelle ændringer og tiltag, så det er klart til en eventuel kontrol. Nogle opfattede det også mere som et dokument til Fødevarestyrelsen end som et styringsredskab, men nævnte at nogle landmænd nok kunne have gavn af at skrive procedurerne ned for at få dem implementeret. Det vigtigste er dog en god kommunikation mellem leder og medarbejdere.

Landmand 11: "Jeg ved ikke.. . første gang jeg var med til at lave dem, der motiverede det lidt, hvor de tegnede stregerne for hvor tankbilen kommer og hvor vognmanden kommer og DAKA, og gyllevogn og fodervogn og.. kreaturvogn - tegnede hvor alle de kører, med forskellige tuscher med farver."

Landmand 10: "Det er ikke sådan at jeg har den fremme og kigger på den. Jeg synes egentlig vi har det meget inde under neglene efterhånden."

Landmand 12: "Altså det er et [dokument] dyrlægen holder i gang hele tiden, og som skal ligge og være klar til kontrol og sådan noget."

Landmand 5: "(...) Det kan jo godt hjælpe én til at man får det gjort, hvis man har nedskrevet at man har gjort sådan og sådan og sådan, men altså.. i den sidste ende er det kommunikationen mellem mig og mine folk [der er afgørende], sådan at de forstår vigtigheden af det."

En af producenterne brugte ikke planen til noget, da han havde erfaret, at dyrene heler sig selv, uden at han skulle lave noget om. En anden forklarede, at han var stoppet med flere af de ting der stod i planen, da det ikke så ud til at virke, og tog tid. Der var også én der var frustreret over, at andre som ikke fulgte de råd der er i forhold til S. Dublin, alligevel bliver frie fra Salmonella, mens han selv fulgte en handlingsplan uden at komme fri. Han var derfor træt af hele Salmonellaprogrammet, og af at han selv skulle betale for kontrol og opfølgning af en handlingsplan til ingen nytte. Samtidig var han bange for stramninger, da han stadig har S. Dublin, trods handlingsplan.

Landmand 4: "Altså vi har jo de rammer vi producerer under, og indtil videre har det ikke været noget problem at producere under de rammer, vi allerede har. Og igen, hvis vi kan se, at vi undervejs er på vej ud af det [S. Dublin], uden at gøre noget... Vi kan jo også lave en hulens masse tiltag og dele alle kalvene op med plader imellem og isolere og gør alt muligt, og få samme resultat ud af det måske... måske ikke engang... så, den er svær."

En anden producent brugte derimod planen aktivt, til at holde fast i, hvilken strategi de havde valgt på ejendommen og til et styringsredskab, hvis de kom ud af deres vante rytme. Han pointerede vigtigheden

af selv at være med til at udforme planen. Andre nævnte også, at dyrlægen brugte dokumentet til at tjekke op på, om de kom videre og gjorde de ting, der var aftalt.

Landmand 13: "Det er meget sjovere at følge en handlingsplan, som man selv har været med til at udforme, end at følge en handlingsplan der bliver stukket i hovedet - jeg hader at få stukket ting i hovedet."

Landmand 2: "Det er lige så meget vores egen dyrlæge, som tjekker op på, om vi nu kommer videre og hvad der sker, og om vi gør de ting, som vi blev enige om, at vi skulle gøre."

1.5.6 5f Uhåndterbare smitteveje

Flere af landmændene var skeptiske overfor, om man overhovedet kan blive fri for S. Dublin i Danmark, da der virker til at være smitteveje, man ikke kender og derfor ikke kan håndtere, samtidig med at de mener, at der også er en risiko for, at man stadig kan have smitte i en besætning, der er i niveau 1.

Der blev spekuleret over, om stæreflokke kunne overføre Salmonella Dublin mellem besætninger. En af landmændene kunne ikke se, hvad der ellers kunne have smittet hans dyr, da han havde et meget lukket system, hvor der stort set ikke kom andre end faste medarbejdere på gården. Han pointerede, at store stæreflokke kommer i de åbne stalde, går på spalterne og afsætter ekskrementer i kalvenes rene drikkeskåle og i dyrenes foder. En anden landmand informerede om, at dette bliver undersøgt nærmere i et projekt, og mente, at hvis projektet bekræfter at stæreflokke kan sprede smitte, så må man opgive saneringsprogrammet. Andre foreslog at andre dyr, som katte og gæs, muligvis også vil kunne sprede smitte mellem naboer.

Landmand 6: "Altså, hvis stære kan smitte med Salmonella... Det er kun i Danmark vi arbejder på at komme ud af Salmonella, så jeg tror måske det bliver en lang proces. (...) Jeg vil tro, at hvis en stær kan smitte, så kan en gråspurv også, og så kan en flue og... så kan alt vel smitte med Salmonella."

En af landmændene pointerede at selve tanken på biogaslastbilen ikke bliver rengjort mellem smittede og ikke-smittede gårde. Ved påfyldning af gylle presses der rigtig meget luft ud af tanken fra forrige gård, og han overvejede derfor, om der kunne spredes smitte den vej.

Landmand 3: "Ham der kører her, han kører så kun til dem som har Salmonella den ene dag, så vasker han, og så kører han til dem som ikke har Salmonella. Men han får jo ikke tanken vasket indeni. Der er jo en tank, med 40000 liter luft, (...) jamen når du lægger ved mig, så skal de 40000 liter luft jo ud."

Det blev nævnt, at antistofniveauet for S. Dublin typisk stiger om efteråret, noget der måske kunne forårsages af stress, som varmestress eller stress pga. mange fluer tidlig i august. Transport blev også nævnt som en af de store smitteveje, både ved at der spildes husdyrgødning på vejene, men også at det er stressende for dyret at blive transporteret. Smitten vil også sprede sig mellem dyr samlet i grupper, hvor de slikker hinanden. Der blev pointeret, at der aldrig har været så meget dyretransport mellem ejendomme, som der er i dag.

Der er svært at forhindre fæces- strint fra dyrene ud på foderbordet og på græs, som andre køer afgræsser på marken. En af landmændene mente dog, at der skal meget til før køerne bliver smittet ude på græs, da køerne ikke græsser ved siden af kokasserne.

1.5.7 5g Strategier hos de 15 besætninger

De forskellige besætninger havde eller havde haft forskellige strategier for at komme af med S. Dublin.

1. I Besætning 1 ændrede de vaskerutiner idet brugen af højtryksrensere ved vask af staldene blev erstattet af kalksæbe. Kalvehytterne blev nu vasket på egen vaskeplads væk fra staldene, på god afstand af dyr. Efter han kom i niveau 1 blev han ved med at teste dyr for Salmonella indtil man ikke accepterede prøver med smitte per 1. jan. 2023, og han solgte dyr med høje værdier til eksport eller aflivede hvis det var en lille kalv.
2. Besætning 2 sørgede bl.a. for ekstra hygiejne ved kalvene, og mulighed for holdopdeling. Førstegangskælvere fik separate kælvningsbokse, og kalvene blev taget fra moderen umiddelbart efter fødslen og opstaldet enkeltvis. De sørgede for at tage blodprøver af alle kvier, inden de evt. skulle eksporteres til udlandet, for at udvælge dem med Salmonella.
3. I Besætning 3 var dyrlægen den eneste person udefra, der havde kontakt med besætningen. Kalve som skulle sælges, blev kørt ud til vejen i en kalvecontainer, som blev vasket og desinficeret bagefter. Der var generelt et stort fokus på hygiejne og smittebeskyttelse, og de havde faste medarbejdere som kendte procedurene.
4. Besætning 4 oplevede at dyrene efterhånden blev raske uden at de gjorde noget specielt. De havde altid haft fokus på gode og rene forhold, hvor det hele var godt strøet, kun de samme folk som kom i besætningen, én kalv per hytte osv.
5. Besætning 5 var kommet i niveau 1 ved at fokusere på hygiejne og vask af kalvebokse, og tage kalve hurtig fra moderen ved kælving. De havde bygget en ny goldkostald, og fået bedre forhold og mere plads i kælvningsboksene. De havde taget rigtig mange blodprøver, bl.a. af alle kvierne, når de blev drægtige, og eksporteret til udlandet eller slagtet dyr der havde Salmonellaantistoffer. Derefter slagtede de køer med høje antistofværdier i mælken. De havde også insemineret alle dyr med salmonella-antistoffer med kødkvægssæd, og de havde kælvet i separate bokse.
6. Besætning 6 tog blodprøver af deres kviekalve, når de var tre måneder, og mælkeprøver af køerne to gange om året. De slagtede køer, der havde haft høje antistofniveauer flere gange i træk, inseminerede med kødkvæg, og forsøgte på den måde at holde de malkende køer fri for Salmonella.
7. Besætning 7 havde ikke foretaget specielle ændringer andet end at vaske og holde kalvehytterne tørre. Kvierne gik ikke sammen med køerne, men derudover var der ikke nogen sektionering, de havde altid kun haft ét hold. De undgik at bringe gylle ud på slætmarker, eller sørgede

for, at der gik mindst 3-4 uger inden de tog slæt. Desuden kørte de altid gylle ud lige inden eller i forbindelse med regnvejr.

8. Besætning 8 havde generelt haft fokus på hygiejne, og at kalve blev taget væk fra moderen med det samme efter fødsel. De sørgede for grundig rengøring af vogne, som de brugte til at flytte kalve med. De blev flyttet fra kælvningsboksen direkte til kalvehytten, og de stod ikke i vognen, for at blive tørre, som de gjorde tidligere, men de blev flyttet direkte ud i hytten. Og så fulgte de tæt antistofværdierne på blodprøver og mælkeprøver for at tjekke, om det gik den rigtige vej.
9. Besætning 9 fokuserede på ro omkring koen, så den ikke blev udsat for stress. Der kom ingen fremmede i deres stald til daglig, kun dyrlægen. Hvis en smed kom, skulle han skifte støvler inden han gik ind, men det skete kun 1 eller 2 gange om året. De fodrede med toksinbindere til alle køerne, og havde erfaring med, at antistofniveauet derefter faldt med 20 enheder.
10. Besætning 10 kom ud af Salmonella niveau 2 første gang ved at tage blodprøver af både kalve og kvier én gang om måneden, samt prøver af mælken, og de eksporterede dyr til udlandet eller slagtede dyr som havde højt Salmonellaantistofniveau. De fjernede kalvene fra moderen med det samme de var født. Desuden havde de højt fokus på rengøring, med vandspulere hængende over det hele. Dette ville de blive ved med, og var godt på vej til at kunne komme i niveau 1 igen.
11. Besætning 11 havde stort fokus på at holde kælvningsboksen ren, og muggede ud hver 14. dag, da de kun havde én fællesboks som ikke kunne deles op. Dette skulle nok laves om, da der kommer nye regler i 2024. De havde også investeret i to nye kalvevogne, som ville være nemmere at holde rene. De holdt tavlemøder for at holde medarbejdere opdateret på Salmonella status og arbejdsprocedurer. De testede dyrene hele vejen fra de var kalve, til kvier og både inden og efter de havde kælvet og var kommet ind til køerne, men de havde foreløbig ikke slagtet dyr på grund af Salmonella.
12. Besætning 12 gjorde en del ekstra tiltag, dengang de blev smittet, som fx at tage kalvene hurtig fra moderen ved kælvning. Da de ikke kunne se nogen virkning af det, var de stoppet med det igen. De havde kalvene på græs om sommeren, så de havde god plads og dermed mindre smitтерisiko. De overvejede at slagte køer med de højeste antistofværdier i mælkeprøverne, og kun indkøbe smittefrie kvier, som de ville sætte på græs med deres egne kvier. Når kvierne så skulle lukkes ind, ville de teste dyrene, og kun smittefrie kvier ville komme ind i stalden. Dette krævede køb og salg/slagt af mange dyr, noget de ikke var enige om på gården, og som dyrlægen også var skeptisk overfor, om det ville virke.
13. Besætning 13 havde fokus på at anvende store mængder halm hos kalvene, specielt i kælvningsboksene, og på at undgå overbelægning. De havde også slagtet køer med højt antistofniveau i mælkeprøverne, og fokuseret på at styre gødningsforureningen inde i stalden. Fx havde de sat ekstra plade op ved fanggitteret, for at undgå at gødning røg op i foderet på foderbordet. De testede konsekvent alle nykælvere, og hvis antistofværdien var over 50 første gang, så bliver de testet igen, og hvis den nye prøve stadig lå højt blev de slagtet.

14. I Besætning 14 slagtede de køer med høje antistofværdier i mælken, men de havde kun fundet *S. Typhimurium* i gødningsprøver. De havde hele tiden sørget for at holde spalterne så rene som muligt, og holdt hjørnerne frie for gamle gødningsrester. Men de havde ingen ændringer foretaget, da de mente, at de ikke har haft *S. Dublin*.
15. Besætning 15 kom ud af niveau 2 ved at tage rigtig mange blodprøver af deres dyr og tankprøver hver 3. uge. De fjernede dyrene med de højeste antistofniveauer, og sendte alle deres tyrekalve til Holland. De tog kalvene lidt hurtigere fra moderen, og gav kalvene ekstra meget strøelse. Generelt havde de fokus på hygiejne, også i forhold til skift og vask af støvler. De mente, at de sandsynligvis havde de *S. Typhimurium*.

5 Diskussion og konklusion

Analysen af interviewene med mælkeproducenterne viser, at landmændene generelt er godt oplyste om, hvordan Salmonella Dublin smitten kan spredes, og de fleste gav udtryk for, at de arbejder hårdt for at bekæmpe smitten. Dog findes der også eksempler på misforståelser eller misinformation blandt landmændene om, hvordan smitten kan bekæmpes. Samtidigt viser interviewene, at der er en frustration og irritation blandt landmændene, over manglende viden blandt både rådgivere og forskere om diffuse smitekilder, og krav til at de selv skal finde løsninger for at komme fri fra Salmonella Dublin.

Landmændenes erfaringer understøtter at kalve er mest modtagelige for smitte, da de få sygdomstegn der blev nævnt, først og fremmest var hos kalvene. Det var også her de fleste havde størst fokus, for at få smittefrie kalve og derefter forsøge at opbygge en "ren" besætning. Landmændene gav indtryk af, at de ønskede at bekæmpe sygdomme i besætningen. Der var dog kun én landmand, hvis besætning havde været fri for S. Dublin i lang tid, der oplevede akut smitte med syge dyr. De andre kunne ikke se symptomer hos dyrene eller mente de havde S. Typhimurium som efter deres opfattelse har et akut men hurtigere forløb. Sammen med manglende viden om potentielle smitteveje, er dette nok en af hovedudfordringerne for at fastholde motivationen til at udrydde S. Dublin.

1.6 Frustration og motivation

Flere af landmændene var irriterede eller frustrerede over kravet om sanering. Frustrerede på grund af ukendte smitteveje, og gentagen smitte, selvom de gjorde alt hvad de kunne for at sanere og forebygge. Nogle var uenige i selve beslutningen om at udrydde S. Dublin fra Danmark, når nabolande som Holland og Tyskland ikke sanerer, og potentielle smittebærere som stæreflokkede flyver frem og tilbage over grænsen. Dette vil være med til at reducere landmændenes motivation for at sanere for S. Dublin, da implementering af ændringer har højere sandsynlighed for at lykkes, hvis landmanden selv erkender behovet for ændring (Ritter et al., 2016). Andre havde tidligere negative erfaringer med kontrollører eller besøg af andre myndigheder, som ikke tog hensyn til landmandens arbejdstid eller smittebeskyttelse på gården ved besøg. De var derfor generelt frustrerede over krav og kontrol fra myndighederne. Enkelte var også ret provokerede over den høje afgift knyttet til kontrolbesøg fra Fødevarestyrelsen, særligt fordi de ikke samtidig modtog den rådgivning de havde behov for, for at sanere sig ud af niveau 2. Der var også landmænd, der var frustrerede over, at de på grund af forskellige regler og krav omkring sanering, kom i etiske eller økonomiske dilemmaer. Desuden var nogle demotiverede af at føle, at de bliver mødt med disrespekt overfor den indsats de allerede gør, og ved at de hele tiden får nye økonomiske sanktioner og krav, for at tvinge dem til at gøre en bedre indsats, uden de samtidig modtager den nødvendige rådgivning. Analysen giver indtryk af, at der fra myndighedernes side nogle gange mangler indsigt i, hvad der kan lade sig gøre i praksis.

Alligevel gjorde alle de interviewede mere eller mindre en indsats for at komme frie af/holde sig frie fra Salmonella. Noget af det, der var en motivationsfaktor for mange af dem, var en faglig stolthed og stædighed. De kunne ikke lide at blive stemplet af andre som dårligere landmænd, og de ville vise, at dette kunne de arbejde sig ud af. Ikke alle oplevede at blive set ned på af kolleger, da der er så mange ejendomme, der er smittet. Her var faglighed en vigtig driver, sammen med det faktum at det jo er en fælles beslutning i erhvervet, at man vil sanere for S. Dublin. Alle forholdsreglerne ved salg af dyr og besøg på gården, samt generelt alt ekstraarbejde ved at være i niveau 2 motiverede mange.

1.7 Skærper i bekæmpelsesplan fra 2021

De skærper der har været i forhold til den nye bekæmpelsesplan som gælder fra 2021 (Miljø og Fødevarerministeriet, Fødevarestyrelsen, 2020), som specificke krav til handlingsplaner samt restriktioner til salg af dyr, har ud fra analysen af interviewene haft en blandet effekt.

Handlingsplan

Nogle af landmændene brugte handlingsplanen som et beslutningsredskab og tjekliste ved uforudsete hændelser, enten direkte eller via en dyrlæge. De fleste brugte dog ikke handlingsplanen aktivt, da de efterhånden havde indarbejdet forskellige tiltag til faste rutiner, eller handlingsplanen kun var en beskrivelse, af rutiner de allerede havde på gården. Selve udformningen af handlingsplanen er nok det vigtigste, for at afdække, om der skal laves ændringer i de rutiner de har. Samtidig er det vigtigt, at landmændene får et ejerskab til handlingsplanen, så der ikke står tiltag, som de ikke kan se fornuften i. Vaarst et al. (2007) har vist at ejerskab i forandringsprocesser er afgørende for at processen lykkes. En mulig udfordring for dette er den manglende viden i forhold til mulige ukendte smitekilder, hvor landmænd erfarer, at de stadig er, eller kommer i niveau 2, selv om de har fulgt en handlingsplan. Risikoen er dermed at handlingsplanen kun er et dokument, der holdes ved lige af dyrlægen for en eventuel kontrol.

Der var generelt en stor kritik af Fødevarestyrelsens gebyrbelagte kontrolbesøg, først og fremmest på grund af et meget højt gebyr, men også fordi de kun sjældent gav rådgivning tilbage til landmanden. I bekæmpelsesplanen står der, at Fødevarestyrelsen kan vejlede om, hvordan den besætningsansvarlige kan overholde kravene, og der var også landmænd, der tilsyneladende havde fået rådgivning i forbindelse med kontrollen. Landmændene savnede dog en mere konkret vejledning, enten via rådgivere, staldskoler eller erfagrunder, og gerne færre kontroller. Forskellig type rådgivning og aktiviteter motiverede forskellige landmænd (Kristensen & Jacobsen, 2011), og det er derfor vigtigt med forskellige tilbud. Generelt så landmændene kontrolbesøgene som et nødvendig onde til en alt for høj pris.

Restriktioner på salg af dyr

I bekæmpelsesplanen er der nævnt at "Særlagtning og forbud mod eksport kan dog have haft en motiverende effekt over for besætningsejerne for at bekæmpe S. Dublin." Dette er nævnt under ændring fra tre

til kun to niveauer af smitte med S. Dublin i den nye beskyttelsesplan. Ud fra interviewene er særslagting og forbud mod eksport dog noget som skaber mere frustration og irritation, end motivation, da det resulterer i økonomiske og etiske dilemmaer, i forhold til opstaldning og pladmangel. Det vil også kunne reducere muligheden for at sanere for S. Dublin på de aktuelle gårde, da det reducerer muligheden for at sektionere og/eller give hvert dyr mere plads og dermed muligheden for at reducere smittetrykket. Dette var især en af de meget store frustrationer ved økologiske producenter, som normalt solgte deres tyrekalve til danske slagtekalveproducenter, og som ikke må eksportere kalve under tre måneder til udlandet.

1.8 Barrierer for at efterkomme kravet om sanering

Analysen af interviewene afdækkede flere barrierer for at landmændene kan efterkomme kravet om sanering for S. Dublin.

Behov for mere viden

En af de store barrierer for at efterkomme planen om sanering var et behov for mere viden om potentielle smitteveje, både håndterbare og ikke håndterbare. Landmændene oplevede det som svært at udrydde noget, når de ikke vidste nok om, hvor smitten var og hvor smitten kommer fra. De risikerer at slagte værdifulde malkekøer uden grund, og det blev pointeret, at man burde have mere viden inden man kræver sanering. Landmændene pointerer nogle af de samme områder, som er beskrevet i bekæmpelsesplanen. Det er særlig diffuse smitteveje som bekymrer landmændene, men også nabosmitte. Områder som blev nævnt, både af landmændene og i bekæmpelsesplanen var håndtering og transport af gylle og biomasse fra biogasanlæg, og transport mellem ejendomme, som fra tankbil eller gylletransport. Landmændene nævnte ikke direkte mangel på viden om gødning i forhold til vejr og klima, men var opmærksomme på, at der skulle gå noget tid mellem nedfældning af gylle og afgræsning eller høst af græs. I forhold til potentiel smitte fra transport af gylle til biogas, var der en bekymring om, om Salmonella kunne spredes videre fra luft som presses ud af tanken (som ikke vaskes mellem hver tømning) ved påfyldning af ny gylle.

Landmændene havde forskellige meninger om smitte mellem dyr på græs, og viden herom vil være vigtigt for at håndtere afgræsning på rigtig måde. Der var også nævnt en bekymring for at egne dyr rendte ud af hegn og over til naboens dyr, så en større viden om krav til hegn, vil hjælpe på denne bekymring. En mulig indsats mod smittespredningen, som er nævnt i beskyttelsesplanen, er skærpede krav til dyr på græs. For nogle af landmændene vil det være vigtigt, at disse restriktioner ikke hindrer muligheden for at have smittede dyr på græs, som er en strategi de bruger for at reducere smittepresset i besætningen.

Områder som ikke er nævnt i bekæmpelsesplanen, men som landmændene savnede viden om, var mulig smitte via insekter, fugle og andre dyr. Der blev særlig spekuleret i, om stæreflokke kunne føre Salmonellasmitte med sig mellem besætninger, noget der vil kunne forklare smitte af besætninger, hvor man ellers har rigtig god smittebeskyttelse. Et andet ønske var, om der kunne udvikles et foderadditiv som kunne hindre at smitten spredes videre fra koen. Dette kunne være et alternativ til en eventuel vaccine.

Manglende opstaldningsmuligheder

Som tidligere nævnt, oplevedes restriktioner i forhold til eksport og aflivning af dyr som en barriere for at økologiske landmændene kunne sanere for Salmonella. Det var særligt en udfordring for producenter som ikke havde mulighed for opfødning af deres tyrekalve da de ikke må eksportere kalve under tre måneder til udlandet. Det blev også nævnt at de ikke må aflive kalve, men systematisk aflivning af kalve er faktisk tilladt på bedrifter med igangværende sanering af Salmonella Dublin, ifølge Brancheambefalinger for økologiske kreaturer (2023). Det er heller ikke nemt at få miljøgodkendelse til at bygge nyt eller finde placering til ekstra kalvehytter. Resultatet kan blive overbelægning og dermed et højere smittepres, hvilket gør det sværere at sanere for smitten.

Generelt var manglende opstaldningsmuligheder nævnt som en barriere, både i forhold til mulighed for sektionering af forskellige aldersgrupper og for isolering af smittede dyr fra dyr uden smitte indenfor aldersgrupper. Dette var aktuelt både for økologiske og konventionelle producenter.

Begrænsninger i blodprøvetagning

Flere af landmændene havde tidligere aktivt brugt muligheden for at teste dyr for Salmonella, også efter at de var kommet i niveau 1, for at holde øje med eventuelle dyr med høje værdier. Dermed kunne de eksportere ungdyr med høje værdier til udlandet eller aflive, hvis det var små kalve. Dette havde de gjort, uden at enkeltprøver med Salmonella satte dem tilbage til niveau 2. Dette er derimod ændret fra 1. jan 2023. Dermed tør de ikke tage flere blod og mælkeprøver, da de risikerer at komme tilbage i niveau 2, og starte forfra.

Det blev også nævnt, at de kan miste dyrebar tid i saneringen, ved at de først får påpeget eventuelle fejl i procedurer til sidst, når alle de forskellige prøver er taget. Det var derfor et ønske om godkendelse af hvert hold af prøver.

Praktiske rammer og medarbejdere

Praktiske barrierer som fx I bemanding og de fysiske rammer de arbejdede ud fra, blev også nævnt som barrierer. Det kunne fx være forslag om flytning af installationer som ikke var praktisk mulige, eller for lidt arbejdskraft til f.eks. hyppig udmugning af kælvningsbokse.

Det blev også nævnt som en udfordring at sørge for at alle medarbejdere fulgte de samme procedurer, særlig hos de yngste medarbejdere.

1.9 Initiativer, de bakker op om og efterspørger

Analysen af interviewene viser, at landmændene bakkede op om flere af de initiativer der er iværksat for at bekæmpe S. Dublin i dansk landbrug. De efterspørger også bedre opfølgning og praktisk rådgivning, og har flere konkrete forslag til initiativer der kan styrke bekæmpelsesplanen.

Tiltag der bakkes op om

Generelt så landmændene forbyggende tiltag, som sikring af god hygiejne i stalden, som vigtige og gavnlige - også i forhold til forebyggelse af andre sygdomme. Det ville de fortsat fokusere på, også efter de eventuelt har fået saneret for Salmonella.

Der var også fokus på smitteveje i forhold til husdyrgødning og gylle blandt landmændene, særligt i forbindelse med transport og biogas. De fleste var også klar til at kun at bruge biomasse fra biogas, hvis det viser sig, at processen dræber Salmonella, og at det derfor vil være bedre end gylle.

Der var forskel på, hvor motiverede landmændene var til at tage blodprøver, men de fleste så det ikke som noget problem. Nogle tog også ekstra blodprøver, for selv at holde øje med smitten, og flere brugte det aktivt for at eksportere eller slagte dyr med høje Salmonellaværdier.

Nogle af landmændene havde haft stor gavn af gratis rådgivningsbesøg fra SEGES-Innovation, og så det som noget Fødevarestyrelsen burde understøtte. I dag er denne type rådgivning desværre ikke længere gratis. Der var også et ønske om opfølgning, efter man er kommet ud af niveau 2, for at få hjælp til, hvad der skal fokuseres på, så man ikke falder tilbage til niveau 2 igen.

Tiltag der efterspørgeres:

Bedre testmuligheder

I bekæmpelsesplanen står der, at der er behov for en test, som er væsentlig bedre til at skelne mellem antistoffer over for S. Dublin og over for andre typer Salmonella end den nuværende test. Dette behov udtrykkes også af landmænd, som var kommet i S. Dublin niveau 2 på grund af antistoffer i mælkeprøver, men som var sikre på, at de havde en anden type Salmonella, enten via fund af anden type Salmonella i gødningsprøver eller at de havde haft et atypisk smitteforløb, hvor smitten kom hurtigt ud af besætningen. Dette indebar ekstra udgifter og ekstra arbejde for dem, da de uanset hvad, skulle udarbejde og følge en handlingsplan ud fra S. Dublin. De påpegede også, at forskellige typer Salmonella skal bekæmpes forskelligt, og at der er stor forskel på karantænetid og dermed økonomiske konsekvenser for landmanden. De var frustrerede over, at de selv skal bevise deres uskyld, når der ikke er nogen nem måde at gøre det på. Her vil det være en stor forbedring med en mere eksakt analysemetode, som nævnt i bekæmpelsesplanen.

Ændring fra tre til kun to niveauer af smitte med S. Dublin blev nævnt som positivt, på grund af hårde krav i niveau 3 om særslagting og risiko for pladsmangel og større smittepres ved forbud mod eksport af dyr. En

landmand foreslog dog at genindføre flere niveauer, men med et andet formål. Hvis man erkender, at det er umuligt at udrydde Salmonella, så kunne der være en besætningsstatus, der hedder noget i stil med "lav risiko for smitte" til besætninger, hvor risikoen for at smitte videre er ret lille, med fx antistofværdier i mælken på 5-10 ODC%.

Praktisk rådgivning

Landmændene efterspurgte generelt praktisk rådgivning. Der var dog forskellige erfaringer og ønsker til hvilken type og fra hvem. Gennemgående var der et ønske om nogen at sparre med, som havde praktisk forståelse for, hvad der kunne lade sig gøre, og hvad der vil kunne virke på ens egen gård. Nogen havde haft stor gavn af staldskoler, mens andre hellere ville have vejledning fra en faglig stærk dyrlæge, og gerne én udefra. Der skal derfor forskellige rådgivningstilbud til, for at hjælpe og motivere landmændene til at sanere for S. Dublin.

Økonomisk gulerod

For mange producenter er der ikke ret store økonomiske konsekvenser af at være i niveau 2, i form af produktionstab, da de ikke oplever syge dyr eller reduceret mælkeproduktion, derfor blev det nævnt, at der burde være en økonomisk gulerod for at komme ud af Salmonella. Det kræver dog store investeringer og meget arbejde at komme ud af niveau 2. Endnu flere sanktioner vil virke demotiverende, og ramme de, der måske allerede har dårlig økonomi og gør en stor indsats i forvejen. Enkelte steder er der bekymring om, at det ekstra pres på arbejdskraft og økonomi som bekæmpelsen medfører betyder at man må lukke bedriften. En merpris på kød eller mælk ved eksport ville være et ønskescenarium, men gratis rådgivning og f.eks. tilskud til at få taget blodprøver ville også være en stor hjælp.

Forslag til nye tiltag til at øge landmænds incitament til bekæmpelse

Flere af landmændene havde konkrete forslag til tiltag, som man kunne inkludere i bekæmpelsesplanen.

- Undersøge om der er gårde, der har været smittet med S. Dublin, men hurtigt kom i niveau 1 igen, der har udviklet enkle løsninger, som kunne overføres til andre gårde.
- Nyhedsbrev med status på, hvordan det egentlig går med Salmonellabekæmpelsen på landsplan, og eventuel ny viden, en gang i kvartalet.
- Mulighed for dispensation. De er underlagt mange bekendtgørelser, og i nogle tilfælde bringer det dem i situationer, hvor det er praktisk umuligt at opfylde bekendtgørelserne
- Erfagruppe eller staldskole om Salmonella kunne erstatte et af kontrolbesøgene med Fødevarestyrelsen (frivillig ordning).
- Rådgivningsværktøj, som kan hjælpe til at håndtere de svar, man får fra diverse analyser, og rådgive om hvilken strategi man skal følge.
- Større samarbejde mellem forskellige instanser om forskellige regler. Som det er i dag, bliver man som landmand trukket i flere retninger.

- Der er stadig smitte i mange status 1 besætninger og mange ønsker at fortsætte med at tage blodprøver efter de er kommet i niveau 1 for at følge status tæt, men stopper fordi de ikke vil tage risikoen at blive testet positive igen. Derfor er der behov for en overgangsfase, hvor man risikofrit kan fortsætte med at teste.
- Finde en metode som enkelt skelner hvilken type Salmonella en besætning har.

1.10 Hvad der skal til for at få besætningsejere til at gøre den nødvendige indsats

Analysen af interviewene viser, at landmænd udtrykker respekt for lovgivningen og ønsker at opfylde den, men kan blive frustreret over den måde den håndhæves på med dyr kontrol uden rådgivning. Baseret på analysen af interviewene kan vi opstille følgende bud på hvad der skal til for at motivere landmænd til at bekæmpe S. Dublin og forebygge smitte i deres kvægbesætninger:

- Landmændene savner anerkendelse af den indsats de fleste allerede lægger for at bekæmpe *Salmonella* Dublin. Disrespekt og mistro fra andre landmænd, rådgivere og myndigheder virker meget demotiverende.
- Vejledning der gives, bør være ensartet og praktisk gennemførlig. Hvis kontrolbesøgene kombineres med stærk faglig og praktisk rådgivning, vil det sandsynligvis mindske frustrationerne forbundet til kontrolafgiften, som opfattes som værende urimeligt høj. Der kan også med fordel tilbydes forskellige typer af rådgivning, både fra SEGES-rådgivere, dyrlæger, staldskoler og erfagrupper. De kunne eventuelt erstatte et kontrolbesøg.
- Der bør være åbenhed om, at der mangler mere viden om diffuse smitteveje, og større fokus på at bringe al tilgængelig viden ud til landmændene om, hvordan man kan undgå smitte med *Salmonella*, og hvordan man kan komme helt fri fra smitten. *Salmonella* nyhedsbreve med ny viden, status på den landsdækkende indsats og evt. positive fortællinger fra bedrifter med succesfuld sanering blev foreslået, og kunne bidrage til dette.
- Anvendelse af gulerod i stedet for pisk – økonomisk gulerod som kan kompensere for den indsats der skal til for at komme fri fra S. Dublin, i stedet for sanktioner og afgifter, som virker demotiverende. I tillæg er det vigtigt med positiv information om, hvilke fordele der er ved at komme fri fra *Salmonella* Dublin.
- Give muligheden for at få analyseret blodprøver i en overgangsperiode efter man er kommet i niveau 1, uden at man risikerer at komme tilbage i niveau 2 ved enkeltprøver med høj antistofværdi. Dette for at kunne holde tæt øje med deres status lige efter sanering.
- Myndighederne bør fokusere på faglig stolthed hos landmændene, og vise at man anerkender, at det er en faglig udfordring at arbejde for at komme fri fra *Salmonella* Dublin. Samtidig er det vigtigt at både myndigheder og rådgivere fokuserer på, at man ikke nødvendigvis er en dårlig landmand, selv om man har fået *Salmonella*.

- Sikre at landmanden selv er med til at lave handlingsplanen, for at sikre ejerskab og implementering af de forskellige rutiner i saneringen af S. Dublin. Der var også landmænd der ikke nødvendigvis så nogen mening med opdatering af handlingsplanen hvert halve år.
- Give mulighed for dispensation fra regler om eksport og/eller opstaldning af dyr, i situationer, hvor det er praktisk umuligt at opfylde bekendtgørelserne. Dette kan særlig være aktuelt ved økologisk produktion.

6 Referencer

- Brancheanbefalinger for økologiske kreaturer, 2023. ANBEFALINGER for at højne dyrevelfærd, miljø og etik ved produktion af økologisk mælk og kød fra bedrifter med kreaturer. https://icoel.dk/media/1gabsq0w/4_2_brancheanbefaling-kvaeg.pdf
- Danmarks statistik. Statistikbanken (<https://www.statistikbanken.dk/statbank5a/selectvarval/saveselections.asp>) set 25.4.2023
- Fødevarestyrelsen, 2021. Fødevarestyrelsen skærper kontrol med Salmonella i kvæg. <https://via.ritzau.dk/pressemeddelelse/fodevarestyrelsen-skaerper-kontrol-med-salmonella-i-kvaeg?publisherId=13559597&releaseld=13610486>.
- Kristensen, E. & Jacobsen, E.B. 2011. Challenging the myth of the irrational dairy farmer; understanding decision-making related to herd health. *New Zealand Veterinary Journal* 59(1), 1-7.
- Kvale, S. & Brinkmann, S., 2009. *InterViews. Second Edition: Learning the craft of qualitative research interviewing*. SAGE Publications.
- Miljø og Fødevareministeriet, Fødevarestyrelsen, 2020: Bekæmpelse af Salmonella Dublin hos dansk kvæg 2021 og frem. <https://www.foedevarestyrelsen.dk/SiteCollectionDocuments/Foder-%20og%20foedevarer-sikkerhed/Mikrozooser/Bek%C3%A6mpelsesplan%20september%202022.pdf>.
- Ministeriet for Fødevarer, landbrug og Fiskeri. 2015. Bekendtgørelse om salmonella hos Kvæg m.m., BEK nr 1192 af 20/10/2015. <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2015/1192>
- Ministeriet for Fødevarer, landbrug og Fiskeri 2022. Bekendtgørelse om Salmonella hos kvæg og visse andre husdyr, BEK nr 1493 af 06/12/2022. <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2022/1493>
- Nielsen, L.R., Kudahl, A.B., Østergaard S. 2012. Age-structured dynamic, stochastic and mechanistic simulation model of Salmonella Dublin infection within dairy herds. *Prev. Vet. Med.* 105: 59-74.
- Nielsen, L.R. 2013. Salmonella Dublin in cattle – epidemiology, design and evaluation of surveillance and eradication programmes. Dr. Med. Vet. Thesis Liza Rosenbaum Nielsen. ISBN 978-87-7611-8.
- Nielsen, T.D., Kudahl, A.B., Østergaard, S., og L.R. Nielsen. 2013. Gross Margin losses due to Salmonella Dublin infections in Danish Dairy cattle herds estimated by simulation modelling. *Prev. Vet. Med.* 111:51-62.
- Peek, S. F & Divers, T. J. 2018. *Rebhun's Diseases of Dairy Cattle*. ELSEVIER. ISBN: 978-0-323-39055-2.

- Plym, F. L., & Ekesbo, I. 1993. Survival of Salmonellas in Composted and Not Composted Solid Animal Manures. *Journal of Veterinary Medicine*.
- Ritter, C., Jansen, J., Roche, S., Kelton, D. F., Adams, C. L., Orsel, K., Erskine, R. J., Benedictus, G., Lam, T. J. G. M. and Herman W. B. 2016. Invited review: Determinants of farmers' adoption of management-based strategies for infectious disease prevention and control. *J. Dairy Sci.* 100:1–19.
- SEGES-innovation 2020: Dyr læge – Sådan sanerer du for Salmonella Dublin i malkekvægsbesætninger. Landbrugsinfo KVÆG. https://www.landbrugsinfo.dk/public/2/0/5/sundhed_velfard_dyr_lage_sanere_for_salmonella_dublin.
- SEGES-innovation 2023a. Salmonella Dublin – Salmonella Dublin regionerne. Landbrugsinfo, tal om kvæg. https://talomkvaeg.landbrugsinfo.dk/Kvaeg/Tal-om-kvaeg/Sider/KVet_SduMlkHis.aspx (set 26.04.2023).
- SEGES-innovation 2023b. Salmonella Dublin – Ikke-mælkeleverende ejendomme. Landbrugsinfo, tal om kvæg. https://talomkvaeg.landbrugsinfo.dk/Kvaeg/Tal-om-kvaeg/Sider/KVet_SduNon-MlkHis.aspx (set 26.04.2023).
- Vaarst, M., Nissen, T.B., Østergaard, S., Klaas, I.C., Bennedsgaard, T.W., Christensen, J. 2007. Danish stable schools for experiential common learning in groups of organic dairy farmers. *J. Dairy Sci.* 90, 2543–2554.
- Wray, C. & Davies, H.R. 2000. Salmonella Infections in Cattle. In: Wray, C., Wray A. (Eds.), *Salmonella in Domestic Animals*. CABI Publishing., New York State, pp169-190.

7 Bilag 1. Interview guide

Salmonella Dublin

Formål med projektet

1) hvad der skal til for at få besætningsejere til at gøre den nødvendige indsats for at bekæmpe S. Dublin og forebygge smitte i deres kvægbesætning

2) hvilke initiativer, de reelt bakker op om og efterspørger

3) hvad de evt. oplever som barrierer for at efterkomme dette.

Forskningsspørgsmål

Hvad er det landmænd ser som vigtige barrierer og incitamenters for at udrydde salmonelle i Danske malkekvægbesætninger?

Spørgsmål til semistruktureret interview

1) Hvordan kom salmonella ind i jeres besætning, og hvad har I gjort indtil nu? Hvad gør I nu for at bekæmpe salmonella?

2) Hvilke barrierer ser du? /Hvilke barrierer var der?

- Praktiske barrierer? (Fx tid og hænder – mangler arbejdskraft til god hygiejne? etc)
- Systematiske barrierer – staldtype, staldindretning (fx problemer med for få kælvingbokse? svær rengøring? Karantænemuligheder?...)
- Omgivelser (hvad er det de får udefra og hvad har de behov for)
 - o Hvilken rådgivning har de fået?
 - o Føler de, at den har været tilstrækkelig?
 - o Hvor har de hentet viden omkring S. Dublin og om hvad de skal gøre?
 - o (Til eget brug: besætninger over 100 køer skal have sundhedsrådgivning, store besætninger skal udarbejde en smittebeskyttelsesplan – de burde få rådgivning af egen dyrlæge, men stor forskel.
 - o Rådgivning fra Bettina Tvistholm fra SEGES eller andre omkring salmonella?
 - o Er der andre type rådgivning eller information som kunne være relevant?

3) Hvad er det, der motiverer?/ Hvad var det der motiverede dig?

- Hvad motiverer dig for at gøre noget for at bekæmpe salmonella?
- Føler du selv, at du gør alt hvad du kan for at bekæmpe salmonella? Hvad skulle der eventuelt til for at du skulle gøre mere?
 - o Hvilken rolle spiller økonomi i forhold til motivationen til bekæmpelse, og om der er andre incitamenter der spiller ind? (fx tab pga. syge dyr)
 - o Få sygdommen ud af besætningen – syge dyr, aborter
 - o Hvad tænker du om alle de ekstra prøver I selv skal betale? Motiverer det til at gøre noget ekstra?
 - o De initiativer der er fra Fødevarestyrelsen i dag (blodprøver fra kalvene osv.) – er det noget der motiverer dig?
 - o Hvordan bruger du handlingsplanen?
- Er der andre ting der motiverer dig til at lave ændringer på gården i forhold til andre sygdomme?

4) Hvad tænker du, at der skal til for at du kan blive fri for salmonella Dublin? /Hvad tænker du er årsagen til at du blev fri for salmonella (hvad motiverede dig...etc.)

5) Ser du områder der burde undersøges nærmere?

6) Har du ideer eller forslag til hvad der kunne gøres for at få større succes med at bekæmpe Salmonella ude i besætningerne? (fx er der åbne smitteveje, hegn, dyrlæger..)?

Om DCA

DCA - Nationalt Center for Fødevarer og Jordbrug er den faglige indgang til jordbrugs- og fødevarerforskningen ved Aarhus Universitet.

Centret omfatter institutter og forskningsmiljøer, der har aktiviteter på jordbrugs- og fødevarerområdet. Det er primært Institut for Agroøkologi, Institut for Husdyrvidenskab, Institut for Fødevarer, Center for Kvantitativ Genetik og Genomforskning samt dele af Institut for Ingeniørvidenskab.

Aktiviteterne i DCA understøttes af en centerenhed, der varetager og koordinerer opgaver omkring myndighedsbetjening, erhvervs- og sektorsamarbejde, internationalt samarbejde og kommunikation.

Forskningsresultater fra DCA

Resultater fra forskningen publiceres i internationale, videnskabelige tidsskrifter. Publikationerne kan findes via universitets publikationsdatabase (pure.au.dk).

DCA rapporter

DCA's rapportserie formidler hovedsageligt myndighedsrådgivning fra DCA til Miljø- og Fødevareministeriet. Der kan også udgives rapporter, som formidler viden fra forskningssaktiviteter. Rapporterne kan frit hentes på centrets hjemmeside: dca.au.dk.

Nyhedsbreve

DCA udsender et nyhedsbrev, der løbende orienterer om jordbrugs- og fødevarerforskningen og herunder om nye forskningsresultater, rådgivning, uddannelse, arrangementer og andre aktiviteter. Det er gratis at tilmelde sig nyhedsbrevet, og det kan ske på dca.au.dk.

RESUME

Denne rapport præsenterer mælkeproducenters erfaringer med bekæmpelse af Salmonella Dublin, og hvilke incitamenter og barrierer de ser som vigtige, for at kunne bekæmpe infektionen i danske malkekvæg-besætninger. Undersøgelsen er baseret på kvalitative interview af 15 mælkeproducenter, og er en del af en femårig bekæmpelsesplan for S. Dublin fra 2021.

Interviewene viste, at landmænd generelt udtrykte respekt for beslutningen om at udrydde S. Dublin, selv om de ikke nødvendigvis var enige i beslutningen. De blev først og fremmest motiveret af en faglig stolthed og stædighed, men også af forholdsregler ved salg af dyr og besøg på gården, samt generelt ekstraarbejde ved at være i niveau 2 (tegn på infektion i besætningen). Barrierer for bekæmpelse var frustration over den måde lovgivningen om sanering håndhæves på, med dyr kontrol uden rådgivning, sanktioner i stedet for økonomisk gulerod, og utilstrækkelig viden. For at motivere landmændene til at fortsætte saneringen af S. Dublin, er det vigtigt, at både andre landmænd, rådgivere og myndigheder anerkender den meget store indsats, de fleste landmænd allerede lægger for at bekæmpe S. Dublin, og at øge både udbuddet og kvaliteten af rådgivningen.

